

Arheološka istraživanja na prostoru antičke uljare u uvali Marić (Porto Marricio) kod Barbarige

Josip Višnjic,
Luka Bekić,
Ivica Pleština

Ranocarski gospodarski kompleks –
utočište kasnoantičkog stanovništva

Josip Višnjic
Odjel za kopnenu arheologiju
Juršići, Juršići 7
jvisnjic@h-r-z.hr

Luka Bekić
Odjel za podvodnu arheologiju
Zagreb, Cvijete Zuzorić 43
lbekic@h-r-z.hr

Ivica Pleština
Odjel za kopnenu arheologiju
Juršići, Juršići 7
iplestina@h-r-z.hr

Izvorni znanstveni rad
Predan 11.8.2010.
UDK 904:72(497.5 Barbariga)

SAŽETAK: 2008. godine provedena su probna arheološka sondiranja na prostoru uvale Marić kod Barbarige kojima je bio obuhvaćen prostor sjeverno i zapadno od otprije poznatog ali neistraženog kompleksa antičke uljare. Istraživanja su provedena da bi se prikupili podaci kojima bi se dobio odgovor o eventualnom postojanju arhitektonskih ili drugih arheoloških nalaza na području koje je postojećim projektom bilo predviđeno za gradnju turističkih objekata. Pronađeni nalazi potvrđuju postojanje gospodarskog kompleksa koji je funkcionirao u klasičnom razdoblju rimskih rustičnih vila, no većina nalaza može se pripisati kasnoantičkom periodu kada je prostor kompleksa korišten u skladu s izmijenjenim ekonomskim i političkim prilikama.

KLIJUČNE RIJEČI: *Uvala Marić, kasna antika, keramika, amfore, vila rustica, suhozidovi*

TIJEKOM PRVOG STOLJEĆA poslije Krista, u vrijeme intenzivne romanizacije agera kolonija Pole, Parentiuma i Tergeste, na prostoru Istre gradi se mnoštvo kompleksa karakterističnih za naseljavanje tadašnjeg ruralnog područja. Osnovna djelatnost ovih stambeno-gospodarskih središta, poznatih pod imenom *villae rusticae*, bila je poljoprivredna proizvodnja, a s istarskog se područja na veliko tržište Carstva izvozilo prvenstveno vino i iznimno cijenjeno ulje. Zbog jednostavnosti i znatno niže cijene prijevoza morskim putem, većina istarskih rustičnih vila bila je smještena uz zapadnu obalu poluotoka. Vrijeme u kojem one funkcioniraju može se smjestiti između 1. st. i vremena opće krize rimske države u 3. st. kada se sustav vila raspada. Nakon toga, dio vila biva napušten, a dio ih nastavlja živjeti gubeći klasični karakter i polako prerastajući u kasnoantička i ranosrednjovjekovna naselja

(MATIJAŠIĆ 2000, 467).¹ U nemirnim vremenima kasne antike, dio ovih kompleksa se pretvara u refugije, koji kad prerastaju u prava utvrđena naselja, poput kastruma u uvali Val Madona na Velikom Brijunu.

Osobito velika koncentracija rustičnih vila može se pratiti na području nekadašnjeg pulskog agera, napose njegovog obalnog pojasa, gdje se u gotovo svakoj uvali ili njezinom neposrednom zaleđu mogu pronaći ostaci sličnih imanja. Iznimna atraktivnost položaja na kojima

¹ R. Matijašić se pozabavio problematikom predijalnih toponima tipa –an i –ana, osobito čestih na zapadnoj obali Istre. Pretpostavlja kako su se razvili od antičkog predijalnog imena do toponima s karakterističnim sufiksom, preživjavajući do srednjeg vijeka pa i dalje na području koje je dugo zadržalo romanski karakter (MATIJAŠIĆ 1988, 71–83). Sukladno ovom zaključku, dio postojećih istarskih gradova je nastao na temeljima antičkih rustičnih vila.

Karta 1 Položaj uvale Marić u odnosu na antička gradska središta (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)

Map 1 Location of Marić Bay in relation to Roman urban centres (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

su građeni sada ih čini izrazito ugroženim segmentom kulturne baštine, jer s današnjeg aspekta ovi položaji postaju osobito vrijedni u turističkom smislu, i kroz to mete različitih planova gradnje turističkih kompleksa i različitih građevinskih aktivnosti. Zaštitnim arheološkim istraživanjima i rekognosciranjima terena koja se u posljednjih nekoliko godina provode na ovom području, pokušava se u maksimalnoj mjeri zaštititi kulturna baština usklađivanjem potreba investitora s brigom za dragocjeno naslijeđe.

U jednom od takvih projekata, tijekom 2008. g. arheolozi Hrvatskog restauratorskog zavoda proveli su probna arheološka sondiranja na prostoru uvale Marić kod Barbarige (**Karta 1**), kojima je bio obuhvaćen prostor sjeverno i zapadno od već ranije poznatog, ali neistraženog kompleksa antičke uljare.² Istraživanja su provedena u cilju prikupljanja podataka kojima bi se dobio odgovor o eventualnom postojanju arhitektonskih ili drugih arheoloških nalaza na području koje je postojećim projektom bilo predviđeno za gradnju turističkih objekata. Na taj je način mjerodavnim tijelima državne uprave i investitoru omogućeno realno sagledavanje mogućnosti u projektiranju i gradnji turističkog kompleksa.

Tijekom istraživanja otvoreno je petnaest sondi širine 1,5 m, čija je dužina varirala. Ukupno je istražena površina od 199 m dužnih, odnosno 298,5 m². Položaj sondi odabiran je na osnovu konfiguracije terena, koja je sugerirala mogućnost postojanja eventualnih arhitektonskih ostataka

² Voditelj istraživanja bio je mr. Josip Višnjić, zamjenik voditelja Tihomir Percan, a u istraživanjima su sudjelovali i arheologinja Slavica Postonjski te studenti arheologije Andrej Janeš i Mario Zaccaria.

na tim položajima. Sondama koje su postavljene zrakasto pokrivene su platoi zapadno i sjeverno od same uljare.

Antička uljara u uvali Marić – zatečeno stanje

U prostoru koji obiluje arheološkim nalazištima antičkog razdoblja³, na oko tristotinjak metara od mora nalaze se ostaci antičkog agrarnog kompleksa čije je postojanje u stručnoj literaturi zabilježeno tek prije desetak godina (MATIJAŠIĆ 1998, 188). Rustična vila je izgrađena na širokom platou koji se blago uzdiže od mora prema sjeveru, a na zapadu je omeđen usjekom prema kojem se teren terasasto spušta.

Konfiguracija terena, s gromačama koje naglašavaju smjerove nekadašnjih zidova zgrada, sugerira kako se radi o kompleksu četvrtastog tlocrta sa stambenim i gospodarskim prostorima koncentriranim oko središnjeg otvorenog dvorišta. Dimenzije vile, sudeći prema navedenim ostacima, iznosile bi približno 65 × 75 m s izbočenim dijelom na sjeverozapadu čije dimenzije iznose 30 × 20 m.

Na jednoj od gromača sačuvani su ostaci dviju kamenica za taloženje ulja. Bolje sačuvana kamenica ima promjer 175 cm, debljinu stijenki 18 cm i visinu 45 cm. (**sl. 1**) Na istočnom dijelu kompleksa sačuvani su ostaci vodospreme, širine oko 5 m, dubine oko 2 m, čija dužina se zbog urušenosti ne može sa sigurnošću utvrditi.

Pronađeni arhitektonski elementi

Kako je navedeno, postojanje uljare bilo je poznato već prije početka istraživanja, pa gradnja turističkih objekata nije ni predviđala uzurpaciju prostora samog kompleksa. Upitan je bio prostor platoa sjeverno i zapadno od uljare. Iz tog je razloga istraživanje započelo otvaranjem sonde 1 kojom se pokušalo utvrditi točan položaj najizbočenijeg zapadnog zida uljare (SJ 2) koji je poslužio kao orijentacija za sve druge sonde. Pronađeni segment zida građen je od djelomično obrađenih klesanaca slaganih u pravilne slojnice povezane vapnenom žbukom. Širok je 50 cm, a maksimalna sačuvana visina u odnosu na nekadašnju hodnu površinu s vanjske strane zida iznosi 1,17 m.

Na udaljenosti od 3 m istočno od ovog zida pronadjen je manji sačuvani dio vapnene podnice (SJ 14). Podnica je bila znatno povišena u odnosu na razinu terena s vanjske strane zgrade. Razlika je iznosila točno 2 m. Izgrađena je na nasipu od pjeskovite zemlje i krupnijeg kamena (SJ 13), a veća količina pronadenih krupnijih tesera izrađenih od opeke sugerira kako je nekada bila prekrivena upravo

³ Na području Barbarige i njezine bliže okolice nalazi se nekoliko lokaliteta agrarnog karaktera: Lakuža (GNIRS, 1924: 150; MATIJAŠIĆ, 1998: 184), Marić (GNIRS 1901, 84; SCHIAVUZZI 1908, 104; BENUSSI 1928, 251; MATIJAŠIĆ 1998, 187), Uljara (MLAKAR 1956, 25; MARUŠIĆ 1973, 340; MATIJAŠIĆ 1998, 188–192), Betika (MATIJAŠIĆ 1998, 193)... Osim ovih lokaliteta, na području Barbarige nalazi se i skupina od 49 limitacijskih tumula, pravilno raspoređenih u prostoru, označavajući parcelaciju zemljišta.

1 Jedna od sačuvanih uljanica za taloženje ulja (fototeka HRZ-a, snimio J. Višnjić)
One of the preserved oil tanks used for oil settling (photographic archive of the HRZ, photo by J. Višnjić)

njima. S vanjske strane zgrade pronađeno je dosta crnih i bijelih kamenih tesera koje su nekada također krasile podove vile.

Zanimljiv je i pronalazak ulomaka fresaka u crvenoj te kombinaciji žute, plave i bijele boje, koje su nekada krasile unutrašnjost prostorija vile. Luksuz prvotnog kompleksa lijepo oslikavaju malobrojni pronađeni primjerci staklenih tesera koje se rijetko pronalaze, a služile su za ukrašavanje zidnih ploha.

Spomenimo kako su prilikom istraživanja slojeva u okolici zgrade pronađeni i ulomci tegula, trapezoidnih keramičkih ploča koje su korištene za pokrivanje krovova u kombinaciji s imbreksima. Na jednom od njih pronađen je pečat proizvođača, odnosno radionice u kojoj je predmet izrađen (T.3: 9). Riječ je o radionici Pansiana koja je tijekom 1. st. držala najznačajniji udio na istarskom tržištu (MATIJAŠIĆ 1985, 296). Tvornica Pansiana je dulje vrijeme bila u carskom vlasništvu te su carevi od Tiberija do Vespazijana, kada radionica prestaje s djelovanjem, uz pridjev Pansiana stavljali i svoje ime. U vrijeme cara Augusta pojavljuje se žig Pansiana bez drugih atributa, a naš primjer pripada upravo ovom tipu (MATIJAŠIĆ 1983). Iako ovaj nalaz sugerira kako je uljara izgrađena upravo u vrijeme vladavine cara Augusta, s ovim zaključkom treba biti oprezan s obzirom na potvrđenu reupotrebu tegula.

Kako cilj istraživanja nije bilo proučavanje unutrašnjosti kompleksa, iskopavanja su usmjerena prema okolnom prostoru s ciljem utvrđivanja razine kultiviranosti krajolika koji je funkcionirao oko jasno prepoznatljivih gabarita rustične vile.

Plato na kojem se nalazila uljara na zapadnoj je strani bio ograđen zidom građenim od pravilnih klesanaca povezanih žbukom, koji su slagani uredno, iako ne uvijek u pravilnim slojnicama (SJ 15). Zid ima maksimalnu sačuvanu visinu od 65 cm, širinu od 60 cm, a udaljen je oko 40-ak metara od glavne zgrade kompleksa. (sl. 2) Smjer pružanja ovog zida dokumentiran je u tri sonde (sonde 2, 3 i 4). Sudeći prema pružanju longitudinalnog

2 Jedan od istraženih segmenata ogradnog zida uljare (SJ 15) (fototeka HRZ-a, snimio J. Višnjić)
One of the explored sections of the wall surrounding the oil factory (SJ 15) (photographic archive of the HRZ, photo by J. Višnjić)

uzvišenja unutar kojeg se nalaze skriveni ostaci ovog zida, on se pružao cijelom dužinom glavne zgrade na njezinoj zapadnoj strani, a zatim pod pravim kutom skretao prema istoku i spajao se sa sjevernim zidom glavne zgrade. Moguće da je zid u potpunosti opasivao središte imanja.

U sjeverozapadnom kutu ovog dvorišta pronađeni su ostaci manje građevine. Naime, u sondi 1w su pronađeni ostaci zida građenog kamenim klesancima povezanih žbukom (SJ 7), sačuvanog samo u najnižim dijelovima. Zid je širok 55 cm, sačuvane visine od 45 cm, a paralelan je sa zidom SJ 2 od kojeg je udaljen 23,5 m. Osim manjeg istraženog segmenta ovog zida, postojanje zgrade potvrđuje konfiguracija terena te velika količina tegula i imbreksa koji su služili za natkrivanje zgrade. Također, unutar ove sonde pronađena je i većina prikupljenog pokretnog arheološkog materijala, što se također može shvatiti kao dokaz intenzivnog korištenja prostora.

Platoi koji se nalaze sjeverno i zapadno od središnjeg dijela kompleksa ograđeni su s nekoliko suhozidova. Pronađeni su ostaci tri zida. Zid SJ 20 je udaljen oko 30 m zapadno od SJ 15. Sačuvan je samo u najnižem redu kamena, a širok je 1,25 m.

Plato sa sjeverne strane uljare je na svom zapadnom rubu bio ograđen suhozidom SJ 26. Građen je od neobrađenih kamenih blokova na licima, dok je unutrašnjost ispunjena sitnim kamenom. Sačuvan je u tri donja reda

3 Istraženi segment suhozida SJ 26 (fototeka HRZ-a, snimio J. Višnjić)
Explored segment of the drywall SJ 26 (photographic archive of the HRZ, photo by J. Višnjić)

kamena. Ima debljinu od 90 cm, a maksimalna sačuvana visina iznosi 49 cm. (sl. 3)

Najniži istraživanjima obuhvaćeni plato, koji se prostire dalje u smjeru zapada, bio je ograđen zidom SJ 27. On je u jednom trenutku dozidan sa zapadne strane, pa se praktički sastoji od dva spojena suhozida. Njegova ukupna širina iznosi 1,8 m, od čega na originalni dio otpada 1 m, a na kasniji dodatak 0,8 m.

Iako je gradnju spomenutih suhozidova, s obzirom na njihovu dugotrajnu neprekidnu primjenu, teško sa sigurnošću atribuirati antičkom razdoblju, smatramo kako se u našem slučaju to ipak može pretpostaviti. Naime, jedina građevina čiji ostaci se zapažaju u bližjoj okolini je upravo antička uljara. Postojanje ovakvih kompleksa podrazumijeva i intenzivnu agrarnu eksploataciju okolnog prostora, a samim time i određeno uređenje istog. Stoga je vrlo vjerojatno kako su upravo tada uređene umjetno stvarane okolne terase, na kojima se sadilo masline ili vinovu lozu. Osim toga, sav pronađeni pokretni materijal pripada antičkom razdoblju, a pojedini artefakti pronađeni su neposredno uz same suhozidove.

Pokretni arheološki nalazi

KERAMIČKI NALAZI

Među mnogobrojnim keramičkim nalazima pronađenim tijekom istraživanja zastupljene su posude čija je namjena ispunjavala potrebe stanovnika ovog kompleksa vezano uz pohranu, pripremu i konzumaciju namirnica. Osim keramičkih predmeta vezanih uz prehrambene navike stanovništva, pronađeni su i predmeti praktične namjene, poput uljanica ili utega za mreže. Keramički ulomci pripadaju dužem vremenskom razdoblju, iako se većinom mogu datirati u kasnoantičko doba. Glavnina nalaza pronađena je u sondi 1a, u slojevima 10 i 10a, koji se nalaze u nekadašnjoj zgradi iz sjeverozapadnog kuta dvorišta uljare. Zgrada je, sudeći prema karakteru nalaza, najvjerojatnije imala skladišnu namjenu.

Fina keramika

U ovu skupinu nalaza svrstani su ulomci posuda koji visokom razinom pročišćenosti gline čine homogenu skupinu nalaza. Brojnošću svakako prednjače ulomci posuda iz skupine *terra sigillata*, i to prvenstveno onih iz afričkih radionica. Među oblicima uvjerljivo prednjače tanjuri i zdjele, a tek se pojedinačno pronalaze ulomci šalica ili vrčeva.

Najstariji u ovoj skupini nalaza je lagano zadebljani i izvijeni obod sigilatne zdjelice (T.1: 1) koji svojim karakteristikama odgovara tipu zdjelice poznate kao Forma Ritterling 9, tip B, odnosno Haltern 15b ili Goudineau 41. Ovakve posude spadaju u skupinu sjevernotalijanske produkcije sigilate, a datiraju se od približno 20. do 110. g. (ATLANTE II 1985, 201, T. LX – 19). Poznate su s cijelog niza nalazišta, a u nama bližim područjima pronalazimo ih primjerice u Ljubljani (PLESNIČAR – GEC 1972, T.XXIX – 108), Dobovi (PETRU 1969, T.4-21) ili Aquilei (ATLANTE II 1985, 201). Ovo je ujedno jedini primjerak sigilate koja se može povezati s razdobljem prvotnog funkcioniranja vile.

Kako je već spomenuto, većina nalaza potječe iz afričkih radionica koje u razdoblju od 1. do 7. st. proizvode sigilatu na području prokonzularne i mauretanske Afrike.⁴ Ova se keramika najprije proizvodila za lokalno tržište da bi se tijekom 2. st. počela pojavljivati na velikom sredozemnom tržištu, ali i drugdje na području Carstva. Radionice djeluju sve do kraja 6. i početka 7. st. kada je proizvodnja nasilno prekinuta arapskom invazijom (ATLANTE DELLE FORME CERAMICHE 1991, 12-13; VIDRIH PERKO 1992, 93-94).⁵

Najraniji ulomak iz skupine afričke sigilate je dio biko-nične zdjelice lagano zadebljanog oboda, oblog presjeka (T.1: 2) koji se može pripisati Hayesovoj formi 14A. Prema njegovoj dataciji, ovakve se posude proizvode sredinom drugog stoljeća (HAYES 1972, 39-41, fig. 6 – 5).

Datacijski slijede tri ulomka tanjura kratkih, razvraćenih oboda i lagano ukošenih stijenki (T.1: 3, 4, 5) koji pripadaju Hayesovoj formi 32, a koji se datiraju u razdoblje od početka do sredine 3. st. (HAYES 1972, 55-56, fig. 9 – 1, 3, 4).

Ulomak tanjura nenaglašenog oboda i tankih ukošenih stijenki (T.1: 6) pripada formi 50B. Ova kasnija varijanta forme 50 datira se u drugu polovicu 4.st. (HAYES 1972, 69-73, fig. 12 – 46, 55, 56, 60, 61).

Najbrojnija skupina posuda s pet pronađenih primjeraka su tanjuri tipa Hayes 61B. Karakterizira ih zadebljani u presjeku trokutasti obod koji ima tendenciju presavijanja preko ukošenog tijela posude (T.1: 7, 8 9, 10; T.2: 1). Hayes ovu skupinu tanjura datira u prvu polovicu 5. st. (HAYES 1972, 100-107, fig. 16 – 29, 30, fig. 17 – 26, 33).

4 Područje od današnjeg Alžira do Libije sa središtem u Tunisu.

5 Ovu vrstu keramike N. Lamboglia najprije je prozvao *terra sigillata chiara* (LAMBGLIA 1958), a kasnije je J. W. Hayes imenuje kao *African Red Slip* (HAYES 1972).

U isto razdoblje se može datirati i ulomak nenaglašenog oblog oboda debljih (T.2: 3) stijenki koji pripada tanjuru tipa 64 (HAYES 1972, 109-111, fig. 18 – 2-4).

Nešto dulje razdoblje proizvodnje imale su zdjele koje pripadaju formi 67. Ovoj skupini posuda, koje se proizvode približno od 360. do 470. g., a karakterizira ih dvostruko lomljeni obod koji završava kljunasto presavijenim dijelom (HAYES 1972, 113-116, fig. 19), pripada jedan manji ulomak oboda (T.2 : 2).

Pronađen je ulomak još jedne zdjele koja pripada formi 91. Ove duboke zdjele specifične su po snažno izbočenom segmentu u pravilu savinutom na kraju, koji se nalazi ispod nenaglašenog oboda (T.2: 7). Naš ulomak spada u skupinu C ovakvih zdjela i može se datirati u razdoblje između 530. i 600. g. (HAYES 1972, 140-144, fig. 36 – 21, 23).

Primjeri pečatnog ukrašavanja koje je karakteristično za afričku sigilatu u razdoblju od 4. do 6. st., na nalazištu su zastupljeni dvama manjim ulomcima posuda (T.2: 5, 6). Dok na prvom nalazimo nemarno izvedeni motiv mreže od sitnih četverokuta raspoređenih u dijagonalne paralelne linije, na drugom se uočavaju ulomci koncentričnih kružnica ili spirala. Ovakvi su primjeri ukrašavanja poznati primjerice s riječkog principija (PERCAN 2009, T.6 – 3, 4, 6), a spadaju u Hayesov stil A kojeg karakteriziraju različiti florealni i geometrijski motivi vezani za razdoblje između 350. i 420. g. (HAYES 1972, 219).

U skupinu ukrašenih ulomaka možemo ubrojiti i manju ručku na čijoj se vanjskoj strani nalazi ukrasna traka sa simetričnim koso izvedenim urezanim kratkim i gusto postavljenim crtama (T.2: 4). S obzirom na dimenzije, možemo zaključiti kako je ručica pripadala čaši ili šalici, no na osnovu sačuvanih ostataka nismo u mogućnosti odrediti o kojem se točno tipu posude radilo.

Među sigilatnim posudom pronalazimo i jedan primjer kasnoantičke posude koja ne potječe sa sjevernoafričkog prostora, već s područja Cipra. Zadebljani u presjeku obli obod (T.2: 8) pripada Hayesovom tipu 1 koje datira u kasno 4. i rano 5. st. (HAYES 1972, 372-373, fig. 80 – 1, 4).

U skupinu fine keramike možemo ubrojiti još nekoliko posuda koje ne pripadaju skupini *terra sigilata*. Najprije, ovdje možemo ubrojiti dva ulomka oboda mortarija (T.2: 9, 10). Mortariji su posude hrapave unutrašnjosti koje su korištene za usitnjavanje i miješanje hrane ili pripremu lijekova. Oba pronađena mortarija imaju snažno razvraćene obode, što je zapravo jedna od karakteristika ovakvih posuda, a primjere identične našima pronalazimo na

području sjeverne Afrike datirane u 3. i 4., odnosno prvu polovicu 5. st. (BONIFAY 2004, fig. 136 – 3, fig. 139 – 9).

Zanimljiv je nalaz ulomka rebraste čaše (T.3: 1) kakve se pronalaze prilično rijetko, no poznati su nam primjeri s nekropole Sv. Marko u Baškoj na otoku Krku (BEKIĆ, VIŠNJIĆ 2008, sl. 11), zatim jedan primjerak s nekropole Burle kod Medulina, (GIRARDI-JURKIĆ, DŽIN 2003, 158) te primjerci s emonskih nekropola (PLESNIČAR-GEC 1977, 48, T VI – 1-12; ISTENIČ, SCHNEIDER 2000, 341, fig. 2-5; ISTENIČ, DASZKIEWICZ, SCHNEIDER 2003, fig. 3, 5). Lj. Plesničar-Gec čaše s narebrenom površinom datira u razdoblje druge polovine 1. st. do kraja 2. st. Nije pronašla paralele u Ljubljani, kao ni drugdje u Sloveniji. I ona je pretpostavila kako je riječ o lokalnoj proizvodnji koja se ugledala na mediteranske uzore (PLESNIČAR-GEC 1977, 48), što je kasnije i potkrepljivano tezama kako je riječ o lokalnoj proizvodnji koja se ugledala na kuhinjsko posuđe egejskog podrijetla (ISTENIČ, SCHNEIDER 2000, 341; ISTENIČ, DASZKIEWICZ, SCHNEIDER 2003, 90). Slični zaključci doneseni su i za primjere s nekropole na položaju Sv. Marko u Baški (BEKIĆ, VIŠNJIĆ 2008, 226).

S obzirom da je pronađen već značajniji broj lokaliteta na kojima pronalazimo posuđe sličnih karakteristika, a koje pokriva šire područje od sjevernog Jadrana do dubokog predalpskog zaleđa, otvara se mogućnost postojanja proizvodnog središta koje je moglo opskrbljivati opisani prostor svojim proizvodima. Po svemu sudeći, ovakvo posuđe možemo datirati u 2., a vjerojatno i u 3. st.

Posljednji predmet iz skupine fine keramike je ulomak izvijenog oboda i visoko izvijene ručke oblog presjeka s utorima koji prate njezin hrabat, a koji su pripadali vruću (T.3: 2). Vrčeve sličnih karakteristika pronalazimo na panonskim nalazištima a gdje se datiraju u 3. i 4. st. (BRUKNER 1981, T. 143).

Gruba keramika

Grubom keramikom nazivamo onu koja je izrađena od nepročišćene gline s mnogo različitih primjesa; pijeska, raznih kamenčića i sl. Ovakva keramika često je grube izrade i nepravilnog pečenja, mada je za ovo razdoblje karakteristična upotreba brzovrtećeg kola i izrada tvrde i postojane keramike.

Na nalazištu je zastupljeno nekoliko različitih oblika grube keramike. U prvom redu to su srednji i veliki lonci, zatim manje zdjele, peke i tanjuri. Znakovito je

da nema niti jednog ulomka vrča ili slične posude u ovoj keramičkoj skupini.

Već na prvi pogled možemo zaključiti kako je riječ o keramici uglavnom iz razdoblja od 3. do najkasnije 7. st. O tomu nam svjedoče tipični oblici koji se mogu povezati s razvojem keramike iz kasne antike u rani srednji vijek.

Od lonaca su zastupljeni uglavnom srednje veliki lonci te nekoliko ulomaka većih lonaca. Stariji lonci su vjerojatno ulomci T.4 : 1, 2, 4, 9, te bi se mogli datirati u 4. st., ako ne i ranije.

Na nalazištu Pul Vele crikve pronalazi se sličnost loncu T.4: 7 (BEKIĆ u tisku, kat. 14) s tom razlikom da na primjerku iz Marića nije vidljiv metličasti ukras. Moguće ga je na osnovu tih karakteristika pripisati 4. ili čak 5. st.

Veliki lonac T.5: 1 može se datirati u 5./6. st., a sličnog pronalazimo i u Italiji (Mattinata, VOLPE, CASAVOLA, D'ALOIA, PIETROPAOLO 1998, Fig. 7-1).

Na značajnom nalazištu Invillino u talijanskoj pokrajini Furlaniji, može se pronaći usporedba s većinom jednostavnijih oboda lonaca (BIERBRAUER 1987) koji su zastupljeni u uvali Marić. Također, jednostavnijih kasnoantičkih lonaca bez valovnica pronalazi se i na drugim kasnoantičkim

nalazištima prije 5. st. (Rijeka-Principij, BEKIĆ 2009), a pojava valovnice vezuje se uz razdoblje od 5. do 7. st.

Većina zdjela je zatvorenog i zavijenog oboda, dok su prisutna dva primjerka ravnog odrezanog oboda i jedan šire otvorenog oboda. Ipak, u potpunosti nedostaju zdjele s na van razvraćenim obodom.

Zdjele s ravno odrezanim obodom i gustim vodoravnim crtama na vanjskoj površini (T.7: 8, 10) datiraju se u 6. st. te se pretpostavlja da potječu iz istočnomediteranskog područja (Porto, CIARROCCHI, COLETTI, MARTIN, PAROLI, PAVOLINI 1998, Fig.12-1). Dobra paralela je i zdjela s nalazišta Pul Vele crikve u Rijeci (BEKIĆ u tisku, kat.15). Nađena je u slojevima koji se mogu povezati sa starokršćanskom crkvom iz 6. st. Ima ih također i sjevernije, na nalazištu Invillino (Randform Ia/b, BIERBERUER 1987, Taf.70).

Najčešće su pak zdjele s nešto tanjom stijenkom od prethodnog tipa, s obodom koji je zavinut naglo prema unutra (T.7: 1, 2, 3, 4, 5, 6). Ovakve zdjele često su ukrašene gustim vodoravnim crtama te katkada i višestrukim valovnicama preko tih crta (T.7: 1, 5, 6). Izvanrednu usporedbu imamo u Rijeci na nalazištu Pul Vele crikve (BEKIĆ u tisku, kat. 21) gdje bi takvi ulomci mogli datirati u 5. st.

Tu treba dodati kako je to i možda jedini takav poznat način ukrašavanja, gdje se višestruka valovnica gubi na oštro izraženim pregibima, što je vidljivo na navedenom ulomku s Pul Vele crikve, te na ulomcima T.7: 1, 5, 6 iz uvale Marić. Ovakvi oblici sa sličnim ukrasom javljaju se u kasnoj antici i u Italiji (Cittanova, BROGLIOLO, GELICHI 1998, Fig. 6-10).

Vrlo je neobična manja zdjela s utisnutim rupicama u nizu na traci ispod vrlo zavijenog oboda (T.7: 9). Jedine sličnosti mogle bi se pronaći u oblicima sjevernoafričke sigilate s prijelaza iz 5. u 6. st. (Albenga, GANDOLFI 1998, Fig. 7-4). Moguće je da je naš primjerak samo gruba kopija prema uzoru originalne sigilatne zdjele.

Ulomak T.6: 10 je dno nekog lonca(?) koji je bio probušen prilikom izrade. Možda je riječ o loncu koji je služio za preradu mliječnih proizvoda, kakvi su zabilježeni tijekom 5./6. st. u Italiji (Casali, VERROCCHIO 1998, Fig. 3-4).

Pronađen je i dio tanjura za pečenje ili pekača, (ili pladnja, tanjura) T.6: 9 koji je prema svojem naglašenom L profilu karakterističan za kasnoantička nalazišta (npr. Nezakij MARUŠIĆ 1986, sl. 11-1). Njegova posebnost je u obodu s utorom te ukrasima u vidu koso urezanih crta. Tanjuri za pečenje s oštrijim L profilom često se pronalaze na kasnoantičkim nalazištima te se razlikuju od poznatih slavenskih ranosrednjovjekovnih pekača s nenaglašenim oblim rubom.

Ulomak grube keramike s ostatkom polumjesečaste drške (T.6: 8) najvjerojatnije pripada nekom obliku peke, koje postaju česte od 5. st. prema srednjem vijeku. Kasnoantička peka s takvim drškama pronađena je i na obližnjem nalazištu Barbariga-Betiga (JUROŠ-MOFARDIN 1987, T.I-1).

U skupini grube keramike iz uvale Marić, nalazi se značajan udio ukrašene keramike. Uglavnom su to ukrasi u vidu gustih ravnih vodoravnih crta, kombiniranog vodoravno-okomitog metličastog ukrašavanja, te brojnih višestrukih valovnica. Ono što je još i značajnije je očigledna zastupljenost plastičnih traka s utorima i to različitim izvedbi. Tu je prisutna istaknuta traka s trbuha lonca, na kojoj su u nizu okrugle bradavice s po tri paralelna ureza (T.6: 6), zatim istaknuta traka na trбуhu lonca s kosim urezima u kojima se nalaze po tri rupice (T.6: 5), dio trбуha lonca s istaknutom trakom u kojoj su utisnuti nasuprotni trokuti (T.6: 7), istaknuta traka s nizom od nekoliko rupica (T.7: 9), širok utor na obodu lonca u kojem su nanizane rupice (T.6: 1), kosi urezi na obodu tanjura (T.6: 9) ili vratu lonca (T.6: 2) itd. Ti ukrasi nisu uobičajeni na širem prostoru u doba od 5. do 7. st. i vjerojatno su lokalna specifičnost. Tako isi ukras plastične trake s po tri crtice imamo na obližnjem nalazištu Barbariga-Betiga (JUROŠ-MOFARDIN 1987, T.III-1). Ipak, donekle su slični ukrasi kosih ureza i kratkog niza točaka s Invillina (BIERBRAUER 1987, Abb.29).

Ukrasi niza rupica posloženih u obliku slova V (T.6: 4) podsjećaju na ukras na trбуhu velikog lonca s nalazišta Pul Vele crikve u Rijeci (BEKIĆ u tisku, kat.22,23). Vrlo vjerojatno je i ulomak kat. 23 iz uvale Marić srodan obliku i ukrasima upravo spomenutom srodniku iz Rijeke. Zapravo, možemo reći kako su veliki lonci koji imaju plastičnu traku oko najšireg dijela trбуha i često su ukrašeni gustim vodoravnim crtama preko kojih prelaze višestruke valovnice, vrlo česti i karakteristični za Istru, Hrvatsko primorje te Furlaniju.

Takvih lonaca nalazimo uz spomenute iz Rijeke i na nalazištima Barbariga-Betiga (JUROŠ-MOFARDIN 1987, T.III-1), Brijuni-Kastrum (MARUŠIĆ et alii. 1995: 66, sl. 61), Rovinj-Veštar (zasad neobjavljeno), Lovran-Vrtaška peć (STARAC 1994, p. XVII-16,17) te na Invillinu (BIERBRAUER 1987, Taf. 108-14).

Na kraju može se reći kako iz ove analize proistječe da se gruba keramika djelomično može datirati u razdoblje 3. i 4. st., posebice ulomci bez ukrasa, dok se bogatije ukrašeni primjerci mogu datirati u razdoblje 5. i 6. st. Upravo ti kasniji, bogatije ukrašeni ulomci upućuju na lokalnu proizvodnju, tipičnu za Istru i djelomično šire sjevernojadransko područje.

Amfore

Posude koje su korištene za transport, a potom i za pohranu namirnica u antičkom razdoblju bile su amfore. Slično kao i kod fine keramike, amfore pronađene u uvali Marić uglavnom potječu s područja sjeverne Afrike. Tek pokoji ulomak možemo pripisati radionicama iz drugih dijelova Carstva, no zajednička karakteristika im je datacija u kasnoantičko razdoblje.

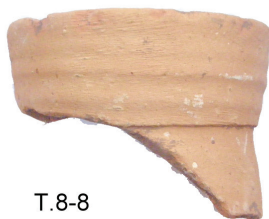
Afričke amfore najučestalije su na prostorima Sredozemlja u kasnoantičkom razdoblju. U njima su se izvozili poljoprivredni proizvodi iz tadašnjih najvećih izvoznih središta Carstva. Najstariji ulomak među sjevernoafričkim amforama pripada tipu *Africanae* 11b (T.8: 1).⁶ Amfore tipa 11 nazivaju se i *Africana grande* zbog svojih dimenzija. Ove su posude proizvođene na području Tunisa od sredine 2. do kraja 4. st., a služile su transportu ulja i ribljih preradevina (BONIFAY 2004, 111-114; CARVALE, TOFFELETTI 1997, 144; PEACOCK, WILLIAMS 155-157). Osnovne karakteristike ovih posuda su lagano zadebljan obod, kratak vrat s kratkim, snažno savijenim ručkama te dugo cilindrično tijelo koje je završavalo kratkom nožicom.

Datacijski slijede amfore tipa *Africanae* 111b (T.8: 2, 3) i srodna amfora tipa *Africanae* 111c (T.8: 4). Ovakve su amfore također proizvođene na području današnjeg Tunisa, no nešto kasnije, od početka 4. do sredine 5. st. Glavnina ovakvih amfora korištena je za transport ribljih preradevina, a pojedini primjerci korišteni su i za transport ulja (BONIFAY 2004, 119-122; CARVALE, TOFFELETTI 1997, 146).

⁶ Podjela korištena za afričke amfore preuzeta od M. Bonifay (2004).

T.8-5

T.8-8

T.9-5

Cilindrično tijelo je glavna karakteristika i ovih amfora, no njihove su dimenzije ipak nešto skromnije od onih tipa II.

Izgledom vrlo slične amforama tipa III, no znatno manjih dimenzija su one tipa *Spatheion* (T.8: 5). Proizvodnja ovih amfora odvijala se također na području današnjeg Tunisa u razdoblju od 4. do 7. st., s tim da je kod kasnijih primjera primjetno daljnje smanjivanje dimenzija. Koristene su za transport gotovo svih proizvoda koji se inače transportiraju amforama, odnosno ulja, maslina, vina i ribljih proizvoda (CARVALE, TOFFELETTI 1997, 147).

Još se tri ulomka amfora mogu povezati s cilindričnim amforama proizvedenim u sjevernoafričkim radionicama. Ulomak T.8: 6 je pripadao amfori tipa XLII po Keayu kakve su proizvođene od 4. do sredine 5. st. (KEAY 1984, 255), dok je ulomak T.8: 7 pripadao amfori tipa XXXVb po Keayu kakve su proizvođene od sredine 5. do sredine 6. st. (KEAY 1984, 239). Oba tipa amfora imaju svoje ishodište na području današnjeg Tunisa, a služila su transportu ulja. Treća amfora iz ove skupine pripada tipu *con orlo a fascia* (T.8: 8), nazvanim ovako zbog karakterističnih

profiliranih oboda, koje su proizvođene tijekom druge polovice 7. st. (BONIFAY 2004, 141-143).

Drugo važno proizvodno područje kasne antike nalazilo se uz istočne obale Sredozemnog mora, odnosno na područjima današnje Palestine, Turske i uz obale Egejskog mora. Iz ovih se područja prvenstveno izvozilo vino te rjeđe voće ili riblje preradevine, a u uvali Marić pronalazimo ulomke dviju amfora namijenjenih transportu vina.

Ulomak lagano zadebljanog oboda i konusno oblikovanog dijela vrata na kojem se nalaze manji ulomci ručkica usmjerenih prema gore (T.9: 1) pripada najvjerojatnije amfori tipa *Kapitän* I. Ovakve su se amfore, koje karakterizira vretenasto tijelo i dugi cilindričan vrat sa snažno savijenim ručkama ovalnog presjeka te lagano zadebljan obod, proizvođile od kraja 2. do 4. st. na obalama Egejskog mora. Od druge amfore sačuvana nam je tek ručkica s manjim dijelom narebrenog trbuha posude (T.9: 2). Ovaj karakteristični ulomak pripadao je amfori tipa *Late Roman* 5/6, prepoznatljivoj po zdepastom trbušastom tijelu koje je prekriveno horizontalnim kanelurama, malim ručkama smještenim na ramenima posude te kratkom vertikalnom vratu i nenaglašenom obodu, kakve su proizvođene na području sjeverne Palestine od početka 5. do 7. st.

Uz suhozid SJ 26 pronađeni su mnogobrojni ulomci amfore koja je uspješno rekonstruirana u radionicama Hrvatskog restauratorskog zavoda, a za koju se ispostavilo da pripada tipu *Almagro* 51 A-B (T.9: 5). Ona je jedini predstavnik proizvodnje hispanskih radionica koje su svoj vrhunac doživjele tijekom ranog carstva, dok tijekom kasne antike nastavljaju s proizvodnjom, no primat na tržištu prepuštaju sjevernoafričkim radionicama. Ova amfora potječe s područja Luzitanije, današnjeg Portugala, a služila je transportu ribljih preradevina. Proizvodnja ovakvih amfora odvijala se od kraja 3. do sredine 5. st. (CARVALE, TOFFELETTI 1997, 137).

Među nalaze vezane uz amfore svakako treba ubrojiti i dva čepa nastala izrezivanjem stijenki drugih amfora (T.9: 3, 4).

S ovim završavamo pregled tipova amfora pronađenih tijekom istraživanja provedenih tijekom 2008. g. Izvjesno je kako među amforama prevladavaju one proizvođene na području sjeverne Afrike, slijede one s područja istočnog Mediterana, dok su najslabije zastupljene hispanske amfore. Zajednička im je karakteristika kasnoantička datacija, a iako se pojedini tipovi proizvode duže razdoblje, najvjerojatnije se gotovo sve mogu opredijeliti u razdoblje od 4. do kraja 6. st.⁷ Gotovo svi ulomci su pronađeni u sondi 1a, odnosno na području prostorije smještene u sjeverozapadnom kutu dvorišta *ville*. Pomalo iznenađuje potpuni nedostatak ranijih primjera amfora, no nalazi potvrđuju kako se područje smješteno zapadno i sjeverno

⁷ Jedino ulomak T.8: 8, označen kao tip *con orlo a fascia* datira iz kasnijeg razdoblja, odnosno iz druge polovice 7. st.

od *ville* intenzivno koristilo tijekom kasne antike kada su se za potrebe stanovnika uvozili prehrambeni proizvodi s različitih strana Carstva.

Ostali keramički predmeti

Iako malobrojni, ovakvi nam predmeti dodatno rasvijetljaju svakodnevne životne navike nekadašnjih stanovnika kompleksa.

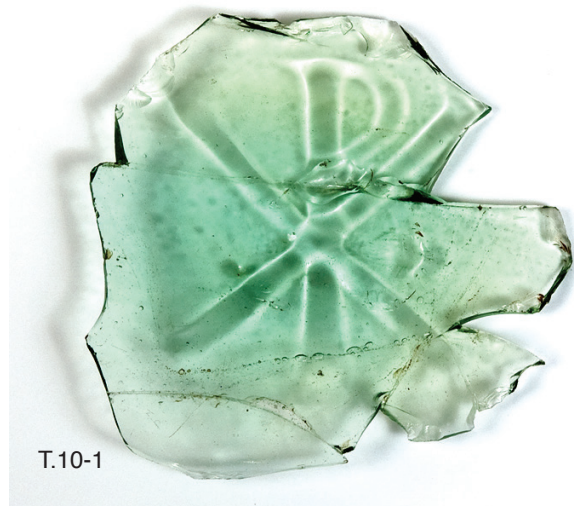
Pronađena su dva ulomka uljanice, odnosno svjetiljke koja pripada tipu zvanom *Firmalampe* (T.3: 3, 4), koji je nastao u posljednjoj četvrtini 1. st. (MENZEL 1954, 60). Općenito se smatra kako su te svjetiljke zbog svoje jednostavnosti bile masovnije proizvođene, te time i jeftinije na tržištu. Nažalost, na osnovu malih sačuvanih ulomaka ne možemo odrediti kojem su točno podtipu pripadali naši primjerci, i na taj način dati točniju dataciju, no potrebno je navesti kako se ovakve svjetiljke pojavljuju sve do 4. st. (VIKIĆ-BELANČIĆ 1976, 33).

Druga skupina nalaza koja se vezuje uz praktičnu primjenu su keramički utezi ribarskih mreža (T.3: 5, 6, 7, 8). U uvali Marić su pronađena četiri primjera od kojih tri imaju promjer od približno 4 cm, dok posljednji ima promjer od 8,5 cm. Ovakvi se ulomci često nalaze na antičkim lokalitetima uz istarske obale, no nažalost, u objavama im se rijetko posvećuje veća pažnja. Značajniji su podaci o antičkom ribolovu dobiveni prilikom istraživanja ruralne vile u Červaru kod Poreča gdje su uz nalaze brončanih udica i željeznih osti, pronađeni i keramički utezi (JURKIĆ 1979, 270). S obzirom na blizinu mora, sasvim je logičan i zapravo očekivan pronalazak ovakvih predmeta u uvali Marić.

STAKLENI NALAZI

Prilikom istraživanja u neposrednoj blizini uljare pronađena je manja skupina staklenih nalaza. O samom karakteru većine nalaza možemo samo nagađati, zbog toga što su jako fragmentirani. Možemo izdvojiti dvije skupine staklenih nalaza koje su najzastupljenije na ovom lokalitetu, a to su boce i čaše.

Iz prve skupine nalaza izdvajaju se dva nepotpuna kvadratna dna od zelenkastog stakla s identičnim prikazom kristograma (T.10: 1, 2) koji ima oblik zrcalnog slova X i slova P. Ovakav tip kristograma u Hrvatskoj se javlja samo na kvadratičnim bocama s naglašenim ramenom, kratkim cilindričnim vratom, razvraćenim obodom i koljenastom trakastom drškom (FADIĆ 1999, 186). Na području Hrvatske pronađeno je dosta predmeta s realističnim i alegorijskom prikazima starokršćanske tematike (FADIĆ 1999, 185). Ovakvi prikazi se pojavljuju na svim tipovima materijala i predmeta, a sami prikaz križa kao i kristograma na uporabnim predmetima čest je motiv u kasnoj antici (MARDEŠIĆ 1994, 271–278; FADIĆ 1999, 185), no prikaz istog na staklenim predmetima je raritet (FADIĆ 1997, 90; BULJEVIĆ, 1994: 263). Dno kvadratične boce

od zelenkastog stakla s identičnim prikazom pronađeno je u Zadru prilikom zaštitnog istraživanja na lokalitetu Zdravljak – Sveti Ivan 1990. godine (FADIĆ 1999, 187). Konkavno dno jedne kvadratične boce, vjerovatno vrča, pronađeno je u kasnoantičkoj luci Bošana kod Biograda u blizini Zadra (GLUŠČEVIĆ 1997, 257), te još jedan primjerak u Bribiru (GLUŠČEVIĆ 1997, 258). Dva dna boce iz uvale Marić su najvjerojatnije proizvod neke sjevernoitalske radionice. Datiranje ovih ulomaka s prikazom kristograma se smješta u zrelo 4. ili u 5. st. (GLUŠČEVIĆ 1997, 257).

Pronađen je i jedan ulomak oboda s dijelom vrča od svijetlozelenog stakla (T.10: 3). Obod je širi od vrata vrča te je blago izvučen prema vani, a završetak ruba je prstenasto zadebljan. Na vratu se nalazi zadebljanje koje može biti dio početka ručke, ali se ovo ne može sa sigurnošću reći jer nastavak vrata nedostaje, kao i ostali dijelovi vrča. Po nekim karakteristikama, ovakav tip vrča bi se datirao u 3. i 4. st. (ISINGS 1957, 153).

U drugoj skupini nalaza se izdvaja nekoliko ulomaka oboda te ulomci čaša od svijetlozelene boje s apliciranim kapljicama koje su reljefno uzdignute (T.10: 6). Ovakav ukras se datira u drugu polovicu 3. i u 4. st. Kapljice su aplicirane na stijenku kapanjem te nisu utisnute u podlogu, već blago reljefno izviruju iz stijenki posude. Ukras je karakterističan za porajnske radionice. Ovakve čaše se javljaju na području čitavog carstva (JANEŠ 2009, 230).

Pronađena su i dva oboda čaša od svijetlozelenog stakla (T.10: 4, 5). Jedan obod je blago izvijen prema van, dok je drugi zadebljan, a javljaju se na području cijelog Rimskog carstva od 1. do 4. st.

Opisani stakleni nalazi većinom se smještaju u doba kasne antike, odnosno u 3. i 4. st.

METALNI NALAZI

Osim nešto brojnijih kovanih željeznih čavala, među nalazima iz uvale Marić pronalazimo i nekoliko zanimljivijih metalnih nalaza.

Prvi od njih je željezni ključ s kružnom glavicom i tijelom pravokutnog presjeka s nastavkom koji je ulazio

T.11-2

T.11-3

u ključanicu pod pravim kutom s nekoliko zubaca (T.11: 1). Analogije za ovakav ključ nalazimo na vili u blizini sela Krvavići na položaju Boškina, Ljubljani, Saloni ili Andautoniji (ČIMIN 2007, 129, T.13 – 14; PETRU 1972, T.IX – 6, T.XCVI – 20-27; PLESNIČAR-GEC 1972, T.CXVI – 2; ČARGO 2002, 110, sl. 13 – 1; PINTARIĆ 2007, 1, kat. 81).

Dva brončana predmeta mogu se povezati sa stočarstvom koje je zasigurno bilo prisutno na rimskim rustičnim vilama (MATIJAŠIĆ 1998, 360), a svakako je bilo potrebno i kasnoantičkim stanovnicima ovog nalazišta za normalno odvijanje života. Brončano zvono manjih dimenzija ukrašeno s više horizontalnih, paralelnih, urezanih linija (T.11: 2) pronađeno je neposredno uz suhozid SJ 20. Uporaba brončanih zvona u antičkom je dobu vezana uz ukrašavanje konjske orme (WARD 1911, 222; CLARKE 1971, 228-230; BEKIĆ 1998, 235; VIŠNJIĆ 2009, 161), ali se zvona povezuju i s drugim životinjama, a katkad i s kulturnom namjenom (BOŽIČ 2005, 315). Zvono sličnih karakteristika pronađeno je u kasnoantičkom depou s Gore kraj Polhovog Gradeca (BOŽIČ 2005, Abb. 23-4).

Drugi predmet do nas je stigao sačuvan u više ulomaka. Naime pronađeno je sedam komada brončane žice kružnog presjeka, od kojih su neki presavijeni, pri čemu su dva nastala kraka međusobno spojena (T.11: 3). Iako izravne paralele nisu pronađene, smatramo kako se radi o češlju za vunu kod kojeg su brončani zupci bili pričvršćeni u drveni nosač, što je čest slučaj kod predmeta iste namjene (MÜLLER 1982), a koji zbog karaktera materijala nije očuvan. Češljevi za vunu koji imaju duge zupce uglavljene u metalnu pločicu poznati su s više kasnoantičkih nalazišta 6. st. u Sloveniji (VERŠNIK 2009, kat. 26-32) a koriste se i u ranom srednjem vijeku. Zanimljiva je činjenica kako je brončani češalj pronađen iznad paljevinskog groba, jedinog nalaza te vrste na nalazištu.

NUMIZMATIČKI NALAZI

Prilikom istraživanja otkrivena su i tri primjerka antičkog bakrenog novca. Usprkos slabom stupnju očuvanosti, moguće ih je barem okvirno datirati.

- Uvala Marić, Barbariga, Son 1a, SJ 16, PN 5.
Constantius II. (324-337-361). Aquileia, Roma? 343–348. g.?
Ae. 12-13 mm. Ae IV.
AV: CONSTANT [IVSPFAVG]
Poprsje nadesno, dijadem.
RV: [VICTORIAEDDAVGGQNN]?
Dvije Viktorije stoje nasuprot jedna drugoj i drže vijence, između palmina grana.?
(BRUCK 1961, 80, 81)
- Uvala Marić, Barbariga, Son 1b, SJ 1, PN 3.
Theodosius I. (379-395). Aquileia 379–388. g.
Ae 20-24. Ae II.
AV: DNTH[EODO] SIVS[PF AVG]
Poprsje nadesno, biserni dijadem.
RV: [REPA]RATIO [REIP]VB
⊥
SM[AQ]
Car stoji nalijevo, desnicu pruža savezniku koji kleči lijevo. U ljevici drži Viktoriju na kugli.
(BRUCK, 1961: 57-58)
- Uvala Marić, Barbariga, Son 1, SJ 6, PN 1.
4. st.
Ae. 11-13 mm. Ae IV.
AV: [nečitljivo]
Poprsje nadesno, dijadem.
RV: [nečitljivo]

Sva tri primjerka predstavljaju vrlo česte tipove koji su se kovali tijekom druge polovine 4. st. Novac 4. st. i inače je prilično dobro zastupljen na nalazištima, jer je u svoje vrijeme zbog inflacije bio intenzivno kovan. Tijekom raspada carstva u razdoblju 5. i 6. st., u provinciju je pristizalo manje svježeg otkovanog novca, pa je u optičaju zadržavan i stariji novac, što je bilo posebno izraženo u udaljenijim dijelovima carstva, kao što je Britanija.

Neovisno od toga, ova tri primjerka mogu nam pomoći u datiranju određenih slojeva u kasno 4. i početak 5. st., ali na osnovu ovih nalaza ne smijemo odbaciti i mnogo duži život ove aglomeracije.

Paljevinski grob

U sondi 10 pronađen je jedan iznimno zanimljiv nalaz. Naime, pronađena je manja jama (SJ 25) na kojem vrhu su prikupljeni spomenuti ulomci grubljeg brončanog češlja. U zapuni same jame pronađeni su ostatci jako usitnjenih spaljenih kostiju koji su analizom pripisani ženskoj osobi koja je u trenutku smrti imala 15 do 30 godina.⁸ Još jedna zanimljivost vezana uz ovaj nalaz je i manja količina keramičkih ulomaka koji prema svojim karakteristikama odgovaraju prapovijesnom razdoblju, odnosno željeznom ili brončanom dobu i predstavljaju jedini nalaz te vrste na cijelom nalazištu. S obzirom na pogrebni ritus, ovaj grob bi mogli povezati uz ranije razdoblje funkcioniranja vile ili uz željezno doba kada je incineracija također bila ustaljen način sahranjivanja pokojnika, a s obzirom na postojanje prapovijesnih nalaza u bližoj okolici te pronađene ulomke keramike, ni ovu mogućnost ne smijemo isključiti.

Zaključna razmatranja

Iako se prije početka samih istraživanja, a s obzirom na poznati karakter nalazišta, moglo očekivati otkrivanje ostataka života iz klasičnog razdoblja funkcioniranja rimskih rustičnih vila, pronađeni nalazi ponudili su sasvim drukčiju sliku o životu na ovom prostoru. Naime, tek malobrojni pokretni nalazi potvrđuju kako je nalazište funkcioniralo u ranocararskom razdoblju, dok se većina nalaza može datirati u razdoblje između 4. i 6. st. Položaj istraženih sondi, kojima nije dotaknuto središte kompleksa, svakako je utjecao na omjer ranocararskih i kasnoantičkih nalaza, no što je mnogo značajnije, potvrdio korištenje jedne od rustičnih vila sve do ranog srednjeg vijeka.

Ovaj proces je još uvijek nejasan i svakako će biti potrebno istražiti više sličnih nalazišta na osnovu kojih bi se mogli donositi neki konkretniji zaključci. Određene indicije o korištenju pojedinih vila do 7. st. postoje primjerice za Červat Porat, Veštar kod Rovinja, Sipar, Sornu kod Poreča ili Vižulu kod Medulina (JURKIĆ 1981). Čini se da su

rustične vile mogle poslužiti kao utočišta mnogobrojnim izbjeglicama koje tijekom nemirnih vremena kasne antike iz unutrašnjosti stižu na zaštićenija područja Jadrana, ali dio tih vila je zasigurno i kontinuirano naseljavan. Nalazi kasnoantičkih slojeva na rustičnim rimskim vilama potvrđuju i Kasiodorove zapise u kojima on, između ostalog, opisuje i istarske prilike u prvoj polovici 6. st., opisujući Istru kao *predio prepun veličanstvenih građevina i s obiljem uroda kakvo se može poželjeti* (JURKIĆ 1981, 78). Život se na području vile u uvali Marić, sudeći prema nalazima, ponovno snažno intenzivirao upravo u razdoblju od 4. do 6. st. No kada avaroslavenski prodori počinju stizati i do obala Jadrana, ova se naselja zbog svoje nezaštićenosti napuštaju, a stanovništvo se seli u utvrđene gradove ili osniva nova naselja na položajima koji omogućavaju lakšu obranu od napada. Čini se da je prostor uvale Marić napušten tijekom 6. st., što nas ne iznenađuje ukoliko znamo da su početkom 7. st. uništena i napuštena i neka utvrđena i dobro branjena velika urbana središta antičkog doba poput Tarsatice (VIŠNJIĆ u tisku) ili Salone (CAMBI 2002, 316).

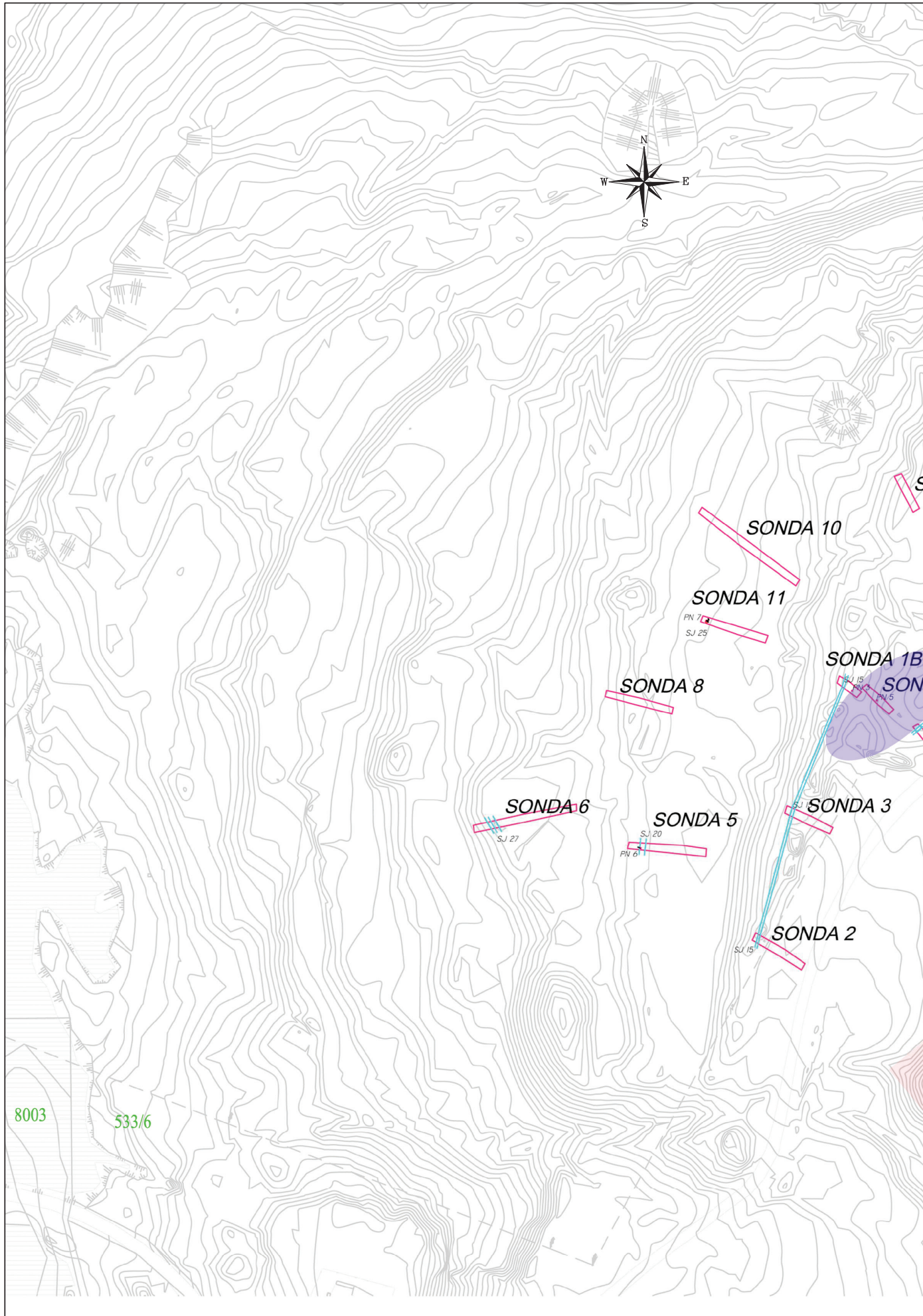
Kasnoantički stanovnici uvale Marić prehrabene su namirnice, osim vlastitom proizvodnjom, osiguravali trgovinom, i to prvenstveno s područjem sjeverne Afrike koja je bila najsnažnije proizvodno središte tog razdoblja. Osim prehrabene namirnice, s tog je područja stizalo i luksuzno posuđe. Pojedini proizvodi stizali su i iz drugih područja Carstva, primjerice Germanije, Luzitanije i s Bliskog istoka. O lokalnoj proizvodnji svjedoče nalazi vezani uz stočarstvo, ribolov ali i mnogobrojni ulomci grubog posuđa.

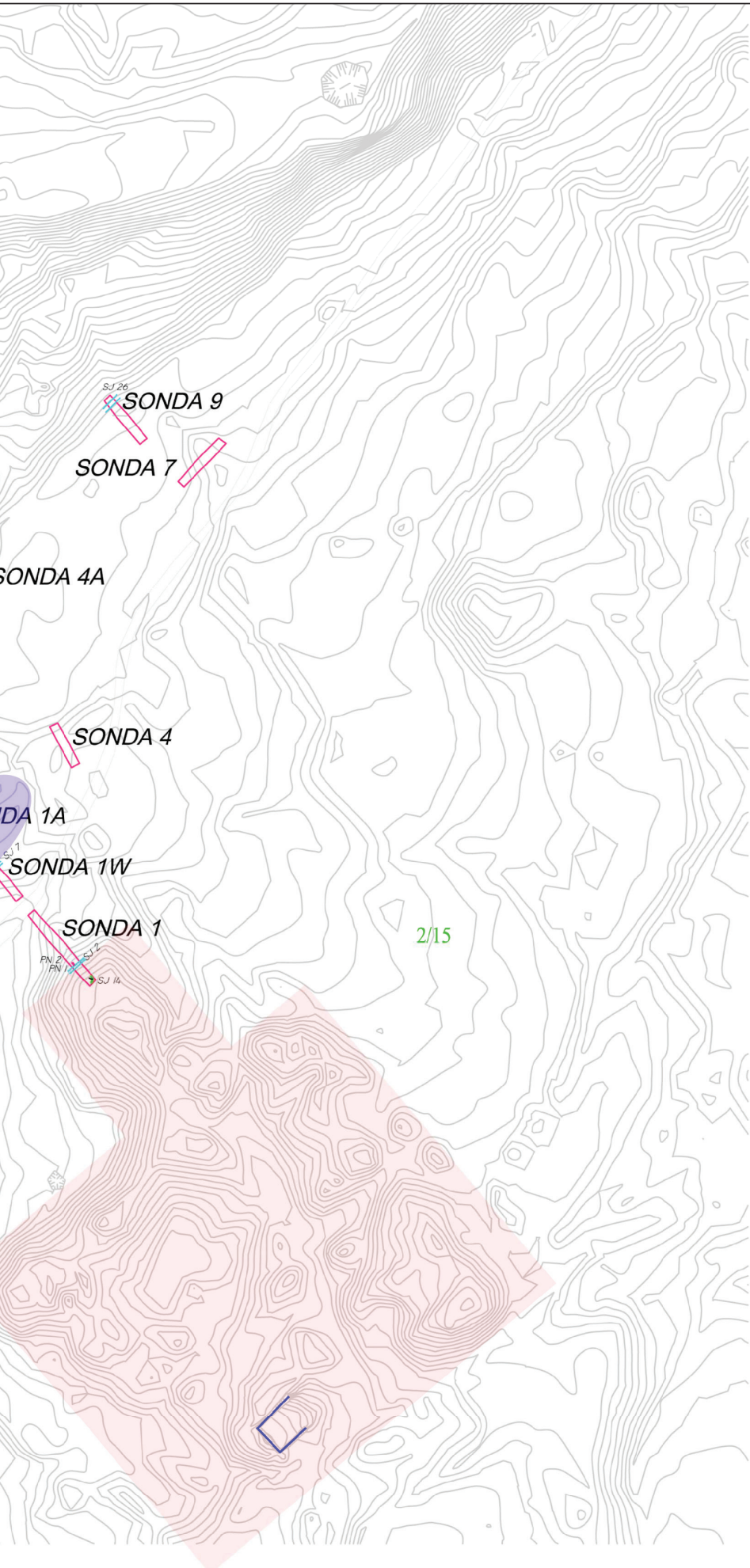
Na nalazištu se prakticirao kršćanski kult, što je s obzirom na dataciju ostalih nalaza i očekivano. Naime, već tijekom 4. st. kršćanstvo postaje religija ravnopravna ostalim koje su se prakticirale na prostoru Carstva, da bi krajem 4. st. postala jedina oficijelna religija u državi.

Stvarni karakter kasnoantičkog naselja, pitanje kontinuiteta ili diskontinuiteta u naseljavanju istog prostora od ranocararskog doba do ranog srednjeg vijeka, pitanja vezana uz način funkcioniranja rustične vile i niz drugih otvorenih pitanja moći će biti odgonetnut tek nekim daljnjim istraživanjima i proučavanjima nalazišta. Razumijevanje i shvaćanje jednog ovakvog nalazišta umnogome bi pomoglo u spoznavanju cijelog niza procesa iz kasnoantičkog razdoblja istarskog poluotoka koji do danas nisu do kraja razjašnjeni.

Da li će u budućnosti doći do nastavka istraživanja, na žalost u velikoj mjeri ovisi o realizaciji gradnje turističkih sadržaja na ovom prostoru. No već i ova istraživanja dala su niz vrijednih i neočekivanih rezultata i na taj način doprinijela daljnjem rasvjetljavanju slabo poznatog razdoblja kasnoantičkog razdoblja istarske povijesti. ■

⁸ Antropološka analiza osteološkog materijala napravljena je pri Odsjeku za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod vodstvom dr. sc. M. Šlausea.

LEGENDA:

- Područje rasprostranja antičke uljare
- Područje prostorije s kasnoantičkim nalazima
- Ostaci cisterne
- Ostaci pronađenih zidova

 <p>HRVATSKI RESTAURATORSKI ZAVOD</p>	<p>Služba za arheološku baštinu Odsjek za kopnenu arheologiju</p>
<p>NALAZIŠTE: Uvala Marić - Porto Maricchio</p>	
<p>SADRŽAJ: Snimak postojećeg stanja, nakon istraživanja provedenih 2008. god.</p>	

Katalog:

TABLA 1

1. Uvala Marić, S 1, SJ 12.
Ulomak oboda sigilatne zdjelice, u presjeku narančaste boje s tamno crvenim premazom na obje stijenke. Tvrde fakture i iznimno pročišćene gline. Promjer oboda 11 cm, debljina stijenki 0,3 cm.
2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Ulomak lagano zadebljanog oboda i tijela bikonične zdjelice. Svijetlo crvene boje, tvrde fakture i s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 14 cm, debljina stijenki 0,4 cm.
3. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.
Ulomak tanjura izvijenog oboda. Glina narančaste boje s tamnijim crvenim premazom na stijenkama koji mjestimice nedostaje. Glina dobro pročišćena. Debljina stijenki 0,45 cm.
4. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Ulomak tanjura izvijenog oboda. Glina narančaste boje s crvenim premazom na stijenkama koji mjestimice nedostaje. Glina dobro pročišćena. Promjer oboda 19 cm, debljina stijenki 0,5 cm.
5. Uvala Marić, S 3, SJ 1.
Ulomak tanjura izvijenog oboda. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 34 cm, debljina stijenki 0,5 cm.
6. Uvala Marić, S 1B, SJ 17.
Ulomak tanjura nenaglašenog oboda. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 30 cm, debljina stijenki 0,35 cm.
7. Uvala Marić, S 1B, SJ 17.
Ulomak tanjura zadebljanog oboda trokutastog presjeka. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 34 cm, debljina stijenki 0,5 cm.
8. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.
Ulomak tanjura zadebljanog oboda trokutastog presjeka. Glina narančaste boje s crvenim premazom na stijenkama. Promjer oboda 36 cm, debljina stijenki 0,7 cm.
9. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.
Ulomak tanjura zadebljanog oboda trokutastog presjeka. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 38 cm, debljina stijenki 0,8 cm.
10. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.
Ulomak tanjura zadebljanog oboda trokutastog presjeka. Glina narančaste boje sa svijetlo crvenim premazom na stijenkama. Promjer oboda 38 cm, debljina stijenki 0,8 cm.

TABLA 2

1. Uvala Marić, S 1B, SJ 1.
Ulomak tanjura zadebljanog oboda trokutastog presjeka. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 23 cm, debljina stijenki 0,7 cm.
2. Uvala Marić, S 2, SJ 12.
Dvostruko lomljeni obod zdjelice koji završava kljunasto presavijenim dijelom. Glina narančaste boje s crvenim premazom na stijenkama. Promjer oboda 17 cm, debljina stijenki 0,55 cm.
3. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Ulomak nenaglašenog oblog oboda debljih stijenki koji pripada tanjuru. Glina narančaste boje sa svijetlo crvenim premazom na stijenkama. Promjer oboda 38 cm, debljina stijenki 0,65 cm.
4. Uvala Marić, S 4A, SJ 1.
Ručkica na čijoj se vanjskoj strani nalazi ukrasna traka sa simetričnim koso izvedenim urezanim kratkim i gusto postavljenim crtama. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Debljina ručkice 0,55 cm.
5. Uvala Marić, S 1, SJ 6.
Ulomak posude ukrašen pečatnim ukrasom s motivom mreže od sitnih četverokuta raspoređenih u dijagonalne paralelne linije. Glina narančaste boje s crvenim premazom na stijenkama. Debljina stijenke 0,4 cm.
6. Uvala Marić, S 1, SJ 6.
Ulomak posude ukrašen pečatnim ukrasom s motivom koncentričnih kružnica ili spirala. Glina narančaste boje s crvenim premazom na stijenkama. Debljina stijenke 0,55 cm.
7. Uvala Marić, S 1B, SJ 1.
Nenaglašeni obod zdjele sa snažno izbočenim segmentom savinutim na kraju, koji se nalazi ispod oboda. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 23 cm, debljina stijenki 0,4 cm.
8. Uvala Marić, S 4, SJ 1.
Zadebljani u presjeku obli obod tanjura. Glina narančaste boje s tamnim premazom na stijenkama. Promjer oboda 31 cm, debljina stijenki 0,6 cm.
9. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.
Zadebljani obod zdjele sa snažno izbočenim segmentom koji je na kraju također zadebljan, a koji se nalazi ispod oboda. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 27,6 cm, debljina stijenki 0,5 cm.

10. Uvala Marić, S 4, SJ 1.

Razvrtačeni obod zdjele. Glina žućkaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita i tamnijim premazom na stijenkama. Promjer oboda 16 cm, debljina stijjenki 0,6 cm.

TABLA 3

1. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak izvijenog oboda čaše koja na tijelu ima horizontalna narebrenja. Glina crvene boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 7,2 cm, debljina stijjenki 0,2 cm.

2. Uvala Marić, S 3, SJ 1.

Ulomak oboda i ručke vrča. Glina crvene boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Promjer oboda 6,4 cm, debljina stijjenki 0,3 cm, debljina ručke 1,8 cm.

3. Uvala Marić, S 3, SJ 12.

Ulomak uljanice. Glina narančaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita. Sačuvani dio 2,5 × 3,3 cm.

4. Uvala Marić, S 3, SJ 12.

Ulomak uljanice. Glina žućkaste boje s malo primjesa usitnjenog kalcita.

Sačuvani dio 1,8 × 4,6 cm.

5. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak utega. Glina crvene boje s primjesama usitnjenog kalcita.

Promjer 4,1 cm, debljina 1,9 cm.

6. Uvala Marić, S 8, SJ 12.

Uteg. Glina žućkaste boje s primjesama usitnjenog kalcita. Promjer 4 cm, debljina 2,4 cm.

7. Uvala Marić, S 4A, SJ 1.

Ulomak utega. Glina narančaste boje s primjesama usitnjenog kalcita.

Promjer 3,6 cm, debljina 1,2 cm.

8. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak utega. Glina crvene boje s primjesama usitnjenog kalcita.

Promjer 8,8 cm, debljina 3,1 cm.

9. Uvala Marić, S 1, SJ 1.

Ulomak tegule s natpisom PANSIA... Dimenzije sačuvanog dijela pečata 9,5 × 3,2 cm. Visina slova 2,3 cm. Slova su izbočena unutar udubljenog polja.

TABLA 4

1. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na brzovrtećem kolu, pročišćene gline s vrlo malo primjesa sitnijih kamenčića, izvana svijetlo smeđe, u prijelomu i iznutra smeđe boje.

2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama drobljenog kalcita i drugih kamenčića, izvana crne, u prijelomu i iznutra smeđe boje.

3. Uvala Marić, S 3, SJ 1.

Ulomak posude izrađene na kolu, grube izrade, prepaljen, s primjesama raznih većih kamenčića, crne boje.

4. Uvala Marić, S 1A, SJ 10a.

Ulomak posude izrađene na brzovrtećem kolu, s mnogo primjesa drobljenog kalcita, sive boje s crvenim proslojem („sendvič pečenje“).

5. Uvala Marić, S 4, SJ 1.

Ulomak posude izrađene na brzovrtećem kolu, nepročišćene gline s primjesama kamenčića, smeđe boje.

6. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, tvrde i kvalitetne izrade, s malo primjesa sitnih vapnenca i drugih kamenčića, crne boje.

7. Uvala Marić, S 4, SJ 1.

Ulomak posude izrađene na kolu, nepročišćene gline s primjesama kamenčića, izvana crne, a u prijelomu i iznutra svijetlo smeđe boje.

8. Uvala Marić

Ulomak posude izrađene na kolu, s puno primjesa većeg drobljenog kalcita, izvana narančasto do crne, u prijelomu i iznutra crne boje.

9. Uvala Marić, S 1a, SJ 16.

Ulomak posude izrađene na kolu, kvalitetne izrade, s primjesama vapnenca i drugih kamenčića, u prijelomu tamnosmeđe, a izvana i iznutra crne boje.

TABLA 5

1. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Dio posude izrađene na kolu, s primjesama različitih kamenčića, izvana crvenkaste, iznutra i u prijelomu smeđe boje.

2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama drobljenog kalcita i vapnenca, izvana tamno sive, iznutra smeđe do crvene, a u prijelomu sive boje.

3. Uvala Marić, S 11, SJ 1.

Ulomak posude izrađene na kolu, prepaljen, rupice u fakturi, sve crne boje.

4. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama sitnih kamenčića, sve crne boje.

5. Uvala Marić, S 1B, SJ 17.

Ulomak posude izrađene na brzovrtećem kolu, prepaljen, s mnogo primjesa sitnog kalcita, sve crne boje.

6. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama različitih drobljenih kamenčića, sve crne boje.

7. Uvala Marić, S 11, SJ 1.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa sitnog kalcita, u prijelomu tamno sive, izvana i iznutra crne boje.

TABLA 6

1. Uvala Marić, S 1, SJ 6.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama sitnog kalcita i drugih kamenčića, u prijelomu i izvana tamno sive, iznutra tamno sive boje.

2. Uvala Marić, S 1, SJ 6.

Ulomak posude izrađene na kolu, s malo primjesa sitnog kalcita, izvana tamnosive, u prijelomu i iznutra tamno sive boje.

3. Uvala Marić, S 1, SJ 6.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama kamenčića, izvana tamno sive do smeđe, u prijelomu smeđe, a iznutra crvenkaste boje.

4. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama vapnenca, sve tamno sive boje.

5. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa različitih drobljenih kamenčića, izvana i iznutra crne, a u prijelomu smeđe boje.

6. Uvala Marić, S 1, SJ 6.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa sitnih kamenčića, izvana tamno sive do svijetlosmeđe, u prijelomu crne, a iznutra sive boje.

7. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama drobljenog vapnenca, izvana smeđe, u prijelomu sive, a iznutra svijetlo smeđe boje.

8. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu(?) s mnogo primjesa različitih drobljenih kamenčića, sve svijetlosmeđe boje.

9. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, kvalitetne izrade, s primjesama sitnih kamenčića, izvana i iznutra crne, a u prijelomu smeđe boje.

10. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama raznih kamenčića, izvana i u prijelomu narančaste, a iznutra crvenkaste boje.

TABLA 7

1. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama sitno drobljenih kamenčića, sve crno do smeđe boje.

2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10A.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa sitnih kalcita i vapnenaca, sve crne boje.

3. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa drobljenog kalcita i vapnenaca, sve crne boje.

4. Uvala Marić, S 1B, SJ 17.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa sitnih kalcita i vapnenaca, sve crne boje.

5. Uvala Marić, S 1B, SJ 17.

Ulomak posude izrađene na kolu, s primjesama kalcita i drugih kamenčića, izvana i iznutra smeđe, a u prijelomu crne boje.

6. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, s mnogo primjesa vapnenca i drugih kamenčića, izvana i iznutra tamno smeđe, a u prijelomu smeđe boje.

7. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu, tvrde izrade, s mnogo primjesa drobljenog kalcita, izvana i iznutra tamno smeđe, a u prijelomu crvene boje.

8. Uvala Marić, S 1A, SJ 16.

Ulomak posude izrađene na kolu, kvalitetne izrade, s mnogo primjesa drobljenog kalcita, izvana i u prijelomu crvenkaste, a iznutra tamno crvene boje.

9. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Ulomak posude izrađene na kolu? s primjesama vapnenca i drugih kamenčića, izvana i iznutra crvenkaste, a u prijelomu crne boje.

10. Uvala Marić, S 3, SJ 12.

Ulomak posude izrađene na brzovrtećem kolu, s primjesama kalcita i drugih kamenčića, izvana smeđe, a iznutra i u prijelomu tamno crvene boje.

TABLA 8

1. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.

Zadebljani obod amfore. Promjer oboda 11,1 cm, sačuvana visina 4,8 cm. Glina narančaste boje sa sitnim primjesama kalcita, na površini svijetli premaz.

2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Izvijeni obod amfore. Promjer oboda 12 cm, sačuvana visina 6,1 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita, na površini oker premaz.

3. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Izvijeni obod amfore. Promjer oboda 10,3 cm, sačuvana visina 6,5 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita, na površini oker premaz.

4. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Izvijeni obod amfore. Promjer oboda 12,1 cm, sačuvana visina 4,8 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita, na površini svijetli premaz.

5. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Izvijeni obod amfore, dio vrata i ručkice ovalnog presjeka. Promjer oboda 9,1 cm, sačuvana visina 10,4 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita, na površini svijetli premaz.

6. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Zadebljani obod amfore. Promjer oboda 13,8 cm, sačuvana visina 8,8 cm. Glina narančaste boje sa sitnim primjesama kalcita.

7. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Snažno izvijeni obod amfore. Promjer oboda 8 cm, sačuvana visina 3,2 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita.

8. Uvala Marić, S 4, SJ 1.
Zadebljani obod amfore višestruko horizontalno profiliran. Promjer oboda 10,8 cm, sačuvana visina 8,6 cm. Glina narančaste boje sa sitnim primjesama kalcita.

TABLA 9

1. Uvala Marić, S 8, SJ 12.
Zadebljani obod amfore, dio vrata i ručkice ovalnog presjeka. Promjer oboda 8,4 cm, sačuvana visina 8,5 cm. Glina žute boje s dosta sitnih primjesa.

2. Uvala Marić, S 1A, SJ 10.
Ulomak narebrenog trbuha amfore s ručkom ovalnog presjeka. Glina narančaste boje sa sitnim primjesama kalcita. Sačuvana visina 8,1 cm, debljina ručke 2,1 cm.

3. Uvala Marić, S 1, SJ 4.
Čep amfore izrezan iz stijenke druge amfore. Promjer 7,6 cm. Glina narančaste boje sa sitnim primjesama kalcita.

4. Uvala Marić, S 1, SJ 4.
Čep amfore izrezan iz stijenke druge amfore. Promjer 9,4 cm. Glina crvene boje sa sitnim primjesama kalcita.

5. Uvala Marić, S 9, SJ 1.
Rekonstruirana amfora zadebljanog oboda, širokih ručki s utorom kroz sredinu i cilindričnog tijela. Glina žučkaste boje s malo primjesa.
Promjer oboda 8 cm, visina 67,5 cm.

TABLA 10

1. Uvala Marić, S 1, SJ 6, P.N. 2.
Dno kvadratne boce od svijetlozelenog stakla s prikazom kristograma (slova P i X).
Duž. 9 cm, šir. 6–8 cm, deb. 0,6 cm.

2. Uvala Marić, slučajni nalaz
Dno kvadratne boce od svijetlozelenog stakla s prikazom kristograma (slova P i X).
Duž. 8 cm, šir. 4,5 cm, deb. 0,6 cm.

3. Uvala Marić, S 1, SJ 6, P.N. 1.
Obod vrčića od svijetlozelenog stakla. Obod je širi od vrata vrča te je blago izvučen prema van, a završetak ruba je prstenasto zadebljan.

4. Uvala Marić, S 8, SJ 6.
Fragment oboda čaše svijetlozelene boje. Duž. 2,4 cm, šir. 2 cm, deb. 0,1 cm.

5. Uvala Marić, S 1, SJ 16.
Fragment oboda čaše svijetlozelene boje s dijelom tijela. Obod je blago zadebljan.
Duž. 2,6 cm, šir. 1,3 cm, deb. 0,1–0,3 cm.

6. Uvala Marić, slučajni nalaz
Ulomak stakla zelene boje s ukrasom od apliciranih kapljica.
Duž. 2 cm, šir. 1,5 cm, deb. 0,2 cm.

TABLA 11

1. Uvala Marić, S 4, SJ 1.
Željezni ključ. Dužina 9 cm.

2. Uvala Marić, S 5, SJ 21, PN 7.
Bronca i željezo. Zvono ovalnog presjeka sa sačuvanim poligonolnim šarnirom. Ukrašen u obliku horizontalnih linija. Sačuvan željezni nosač bata. Visina 4,5 cm, maksimalan promjer 2,2 cm, debljina stijenke 0,1 cm.

3. Uvala Marić, S 11, SJ 25.
Sedam ulomaka brončane žice u presjeku 0,4 cm.

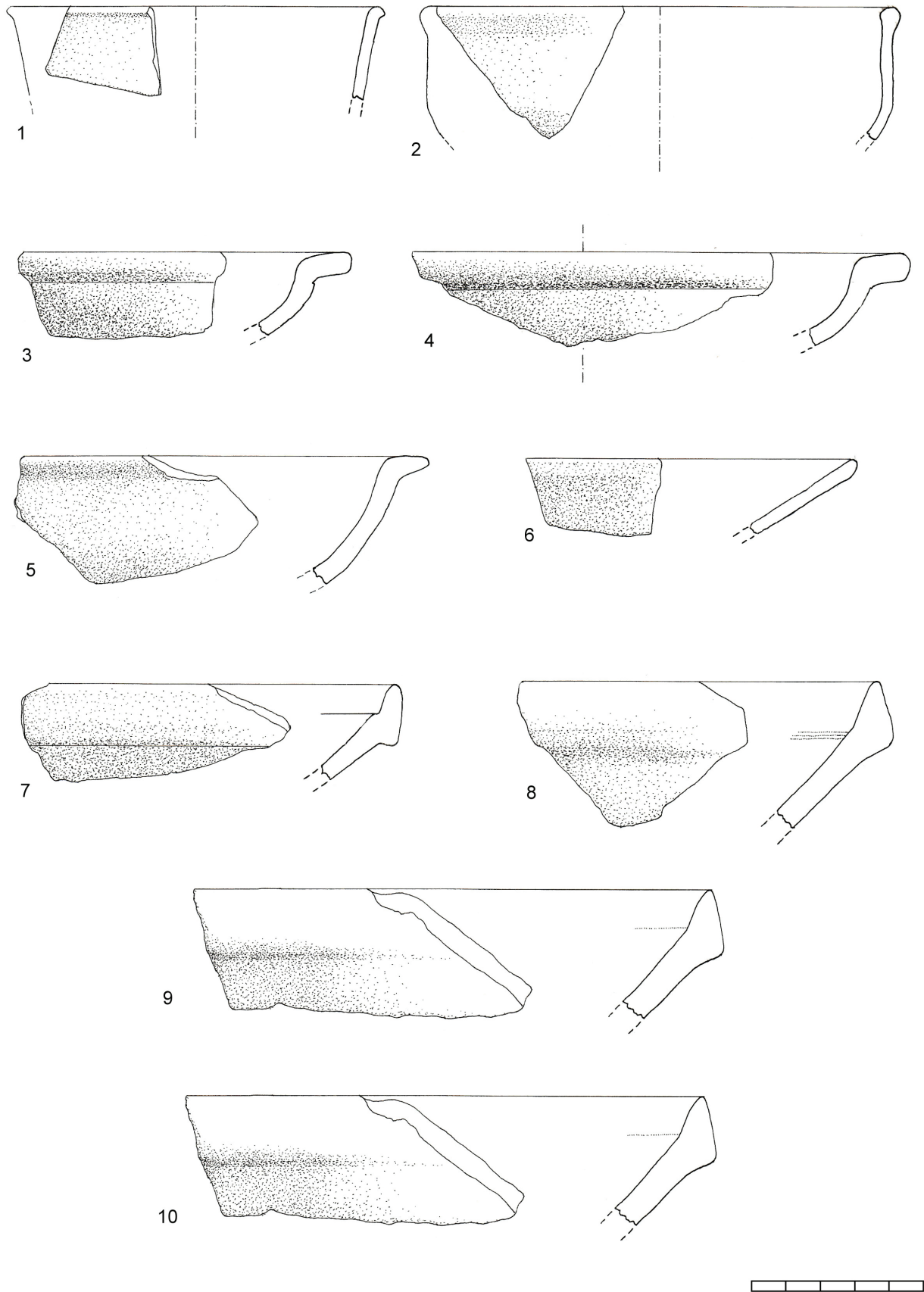

Tabla 1 Fina keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)
Plate 1 Fine pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

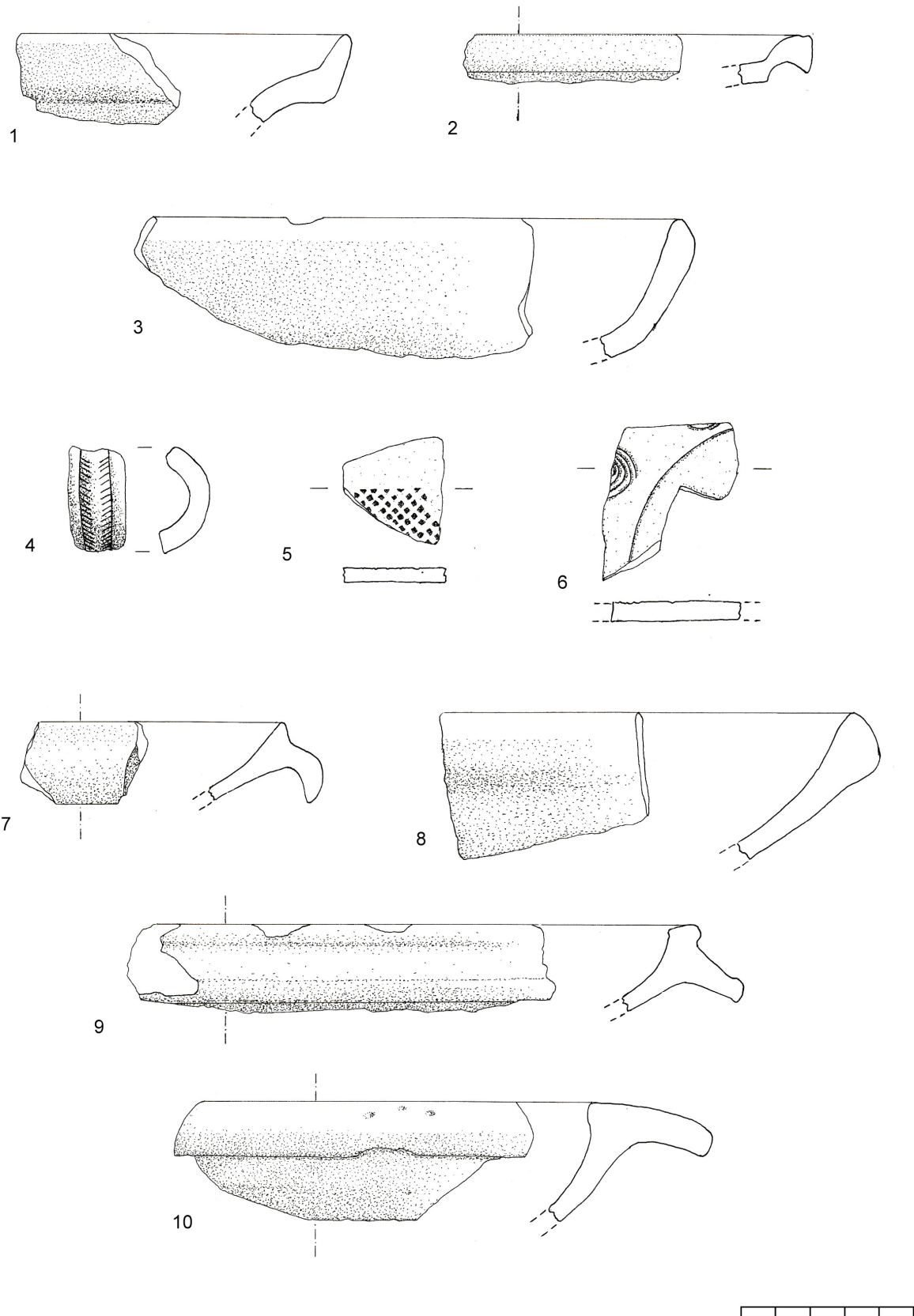

Tabla 2 Fina keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)
Plate 2 Fine pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

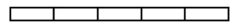
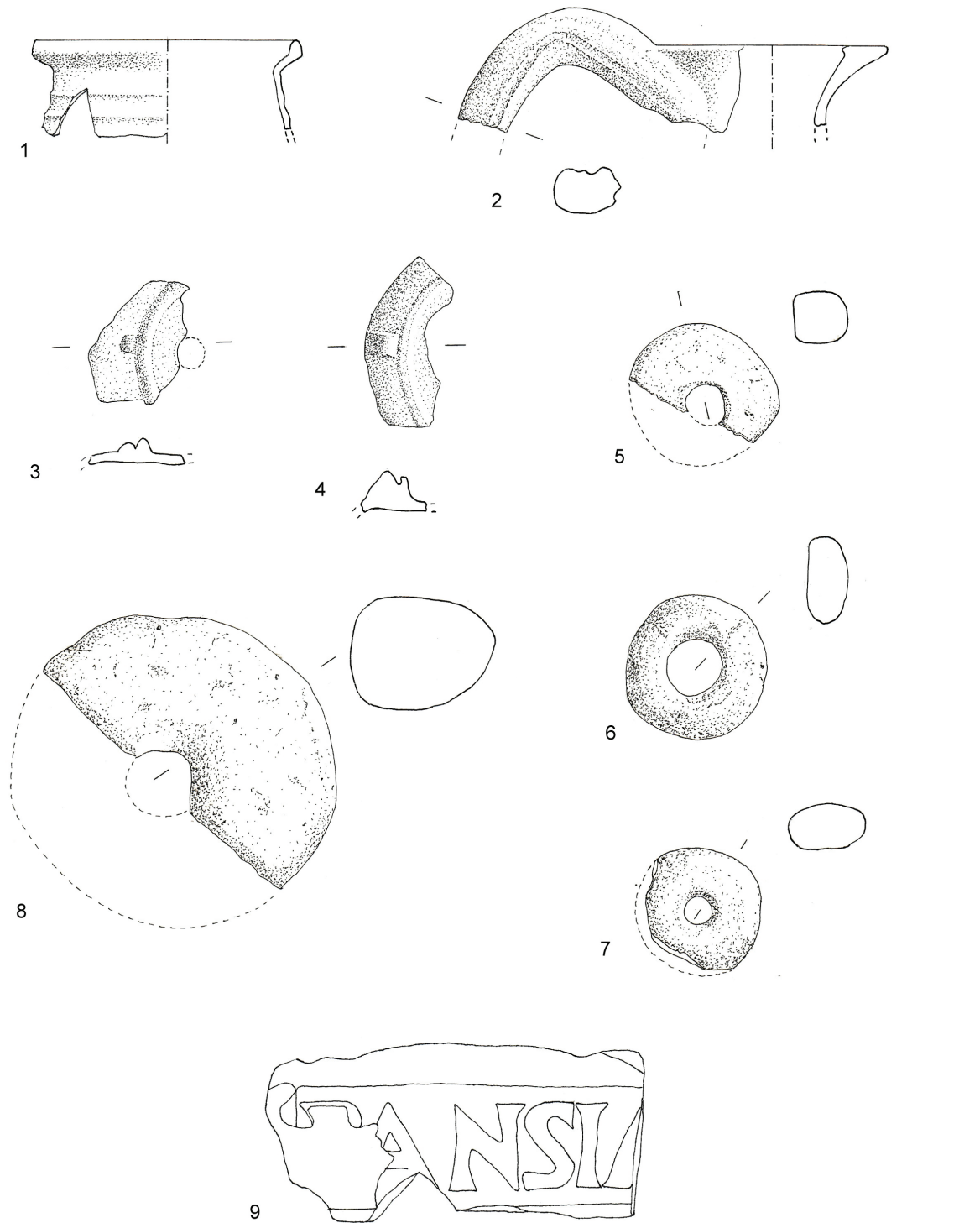

Tabla 3 Keramički nalazi s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)
Plate 3 Pottery finds from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

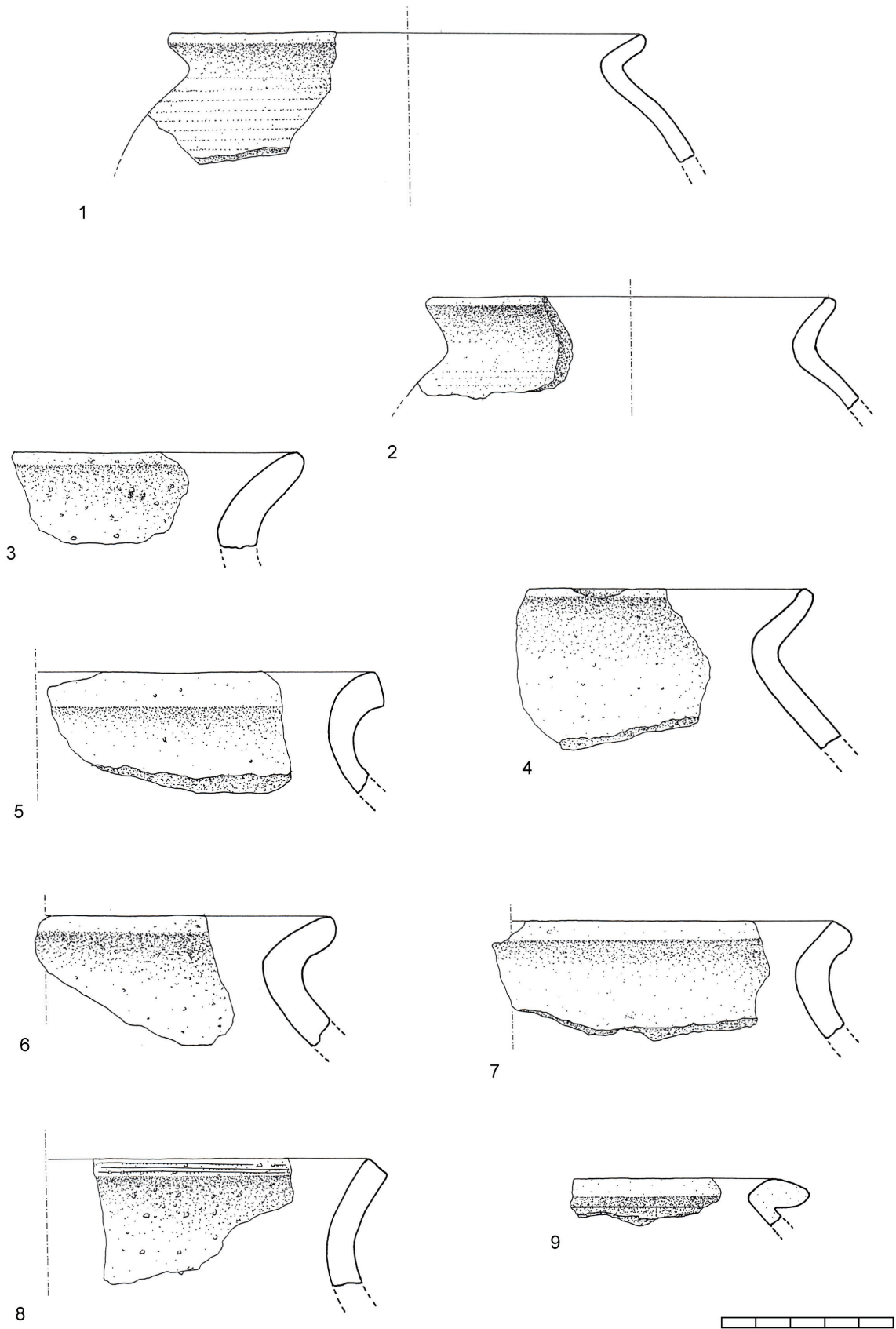

Tabla 4 Gruba keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio L. Bekić)

Plate 4 Coarse pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by L. Bekić)

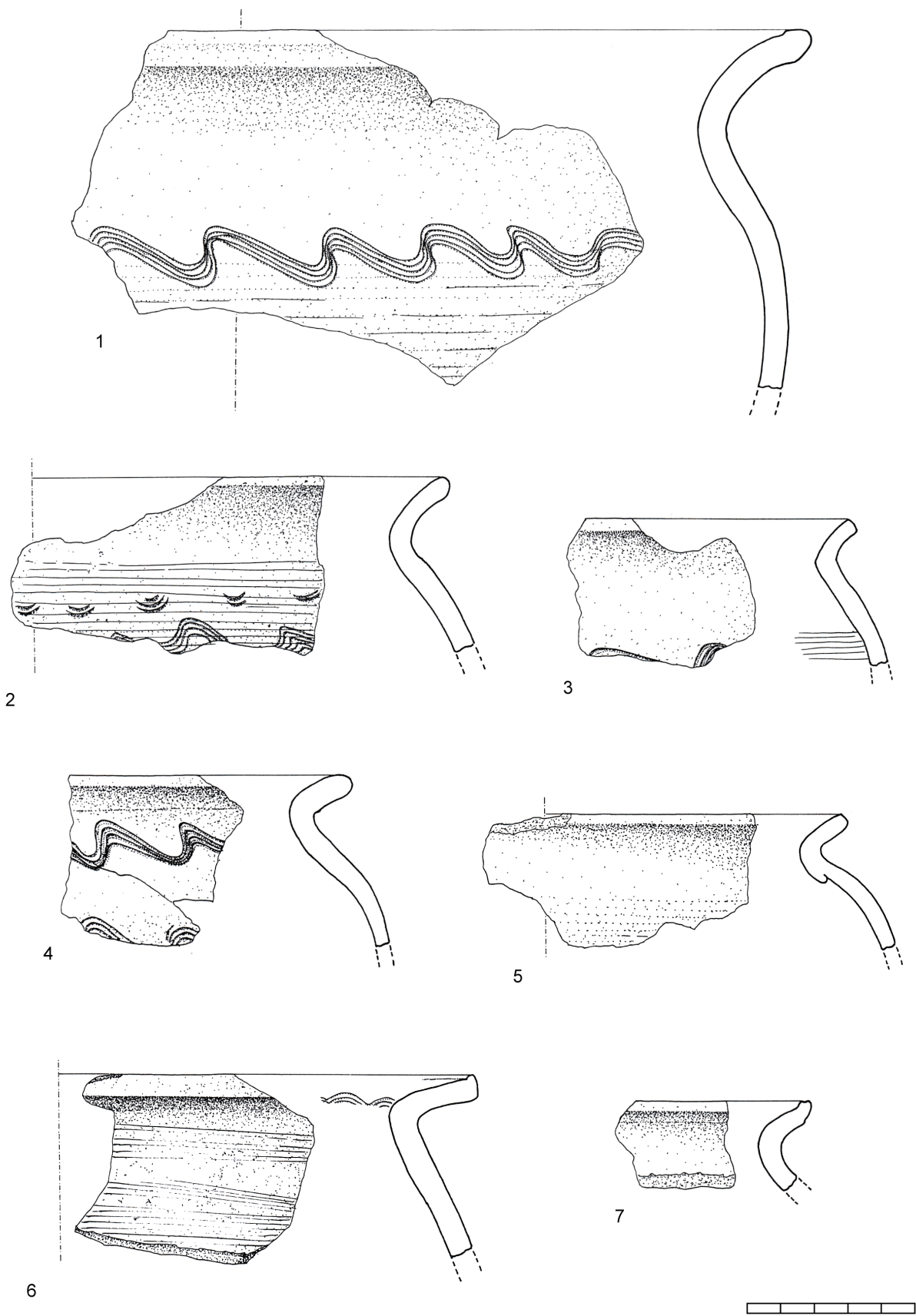

Tabla 5 Gruba keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio L. Bekić)

Plate 5 Coarse pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by L. Bekić)

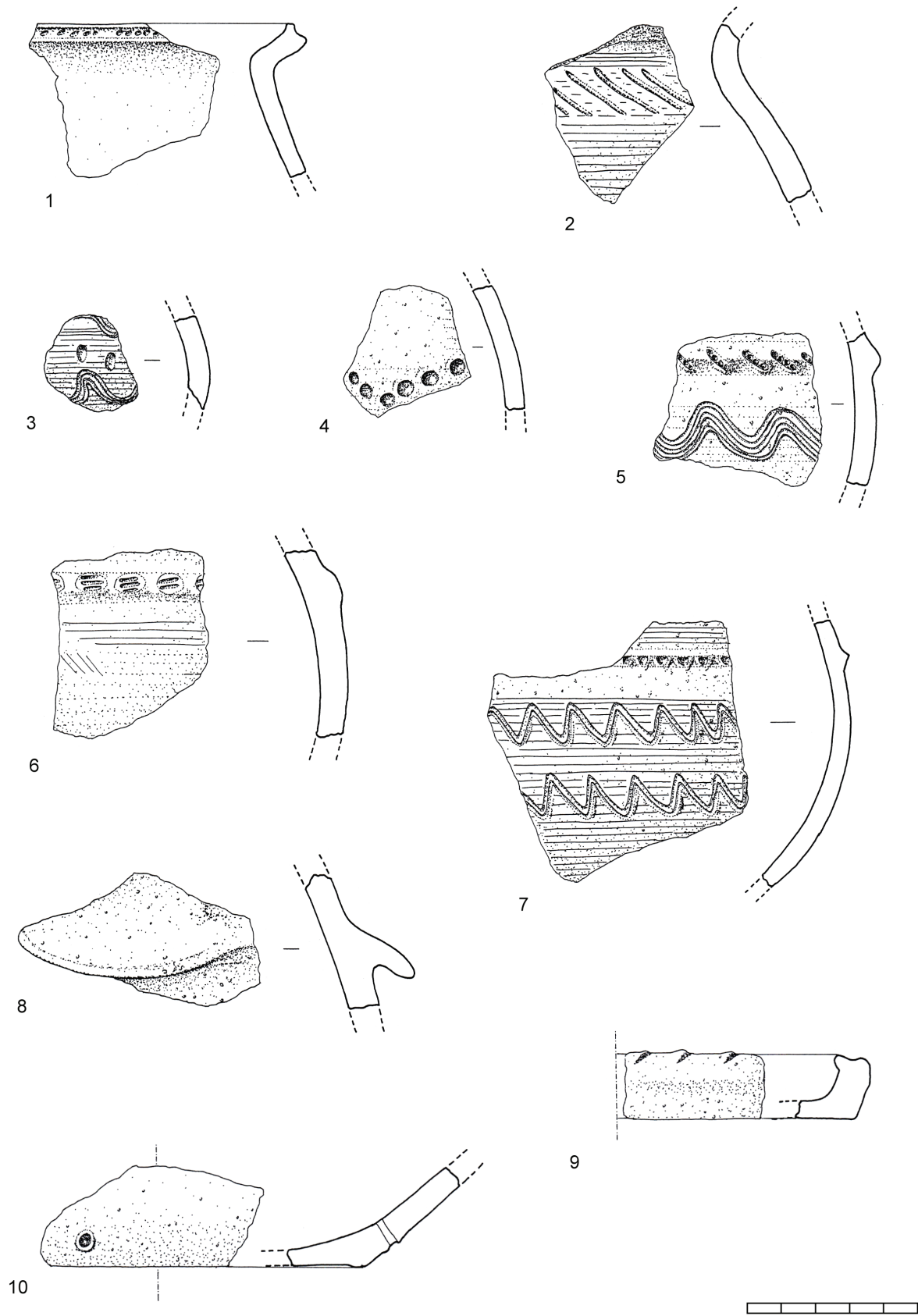

Tabla 6 Gruba keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio L. Bekić)

Plate 6 Coarse pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by L. Bekić)

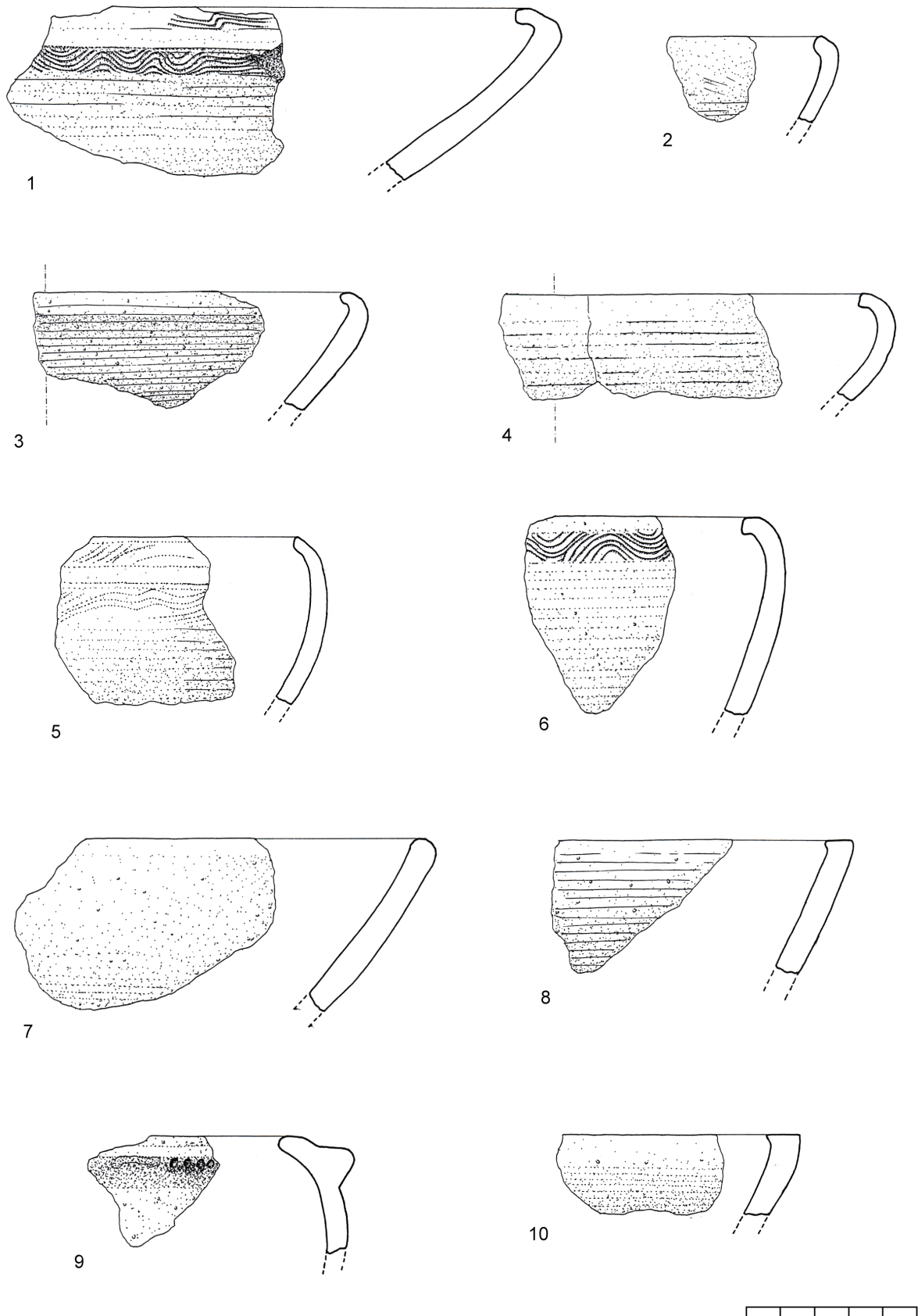

Tabla 7 Gruba keramika s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio L. Bekić)

Plate 7 Coarse pottery from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by L. Bekić)

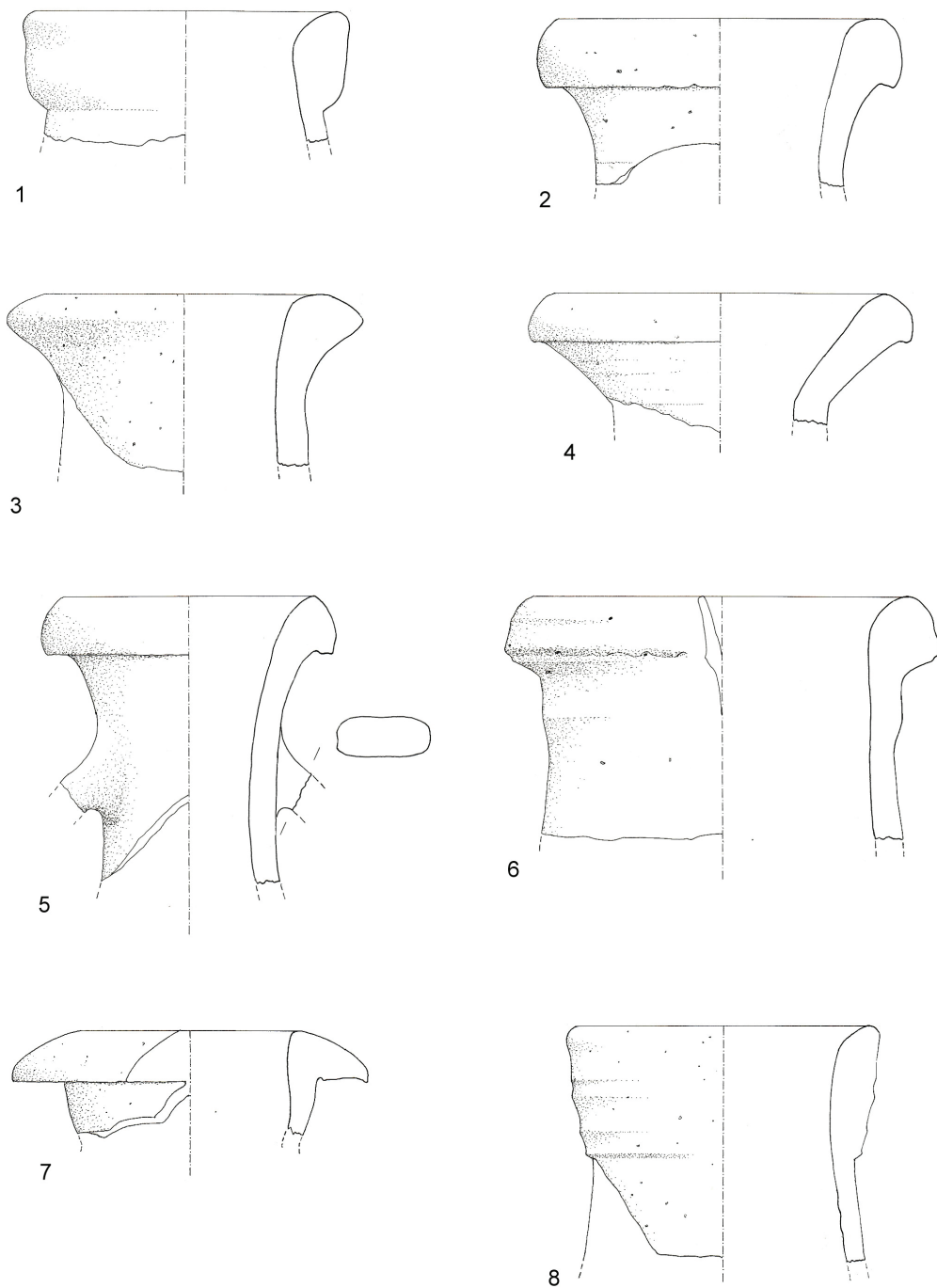

Tabla 8 Amfore s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)

Plate 8 Amphorae from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

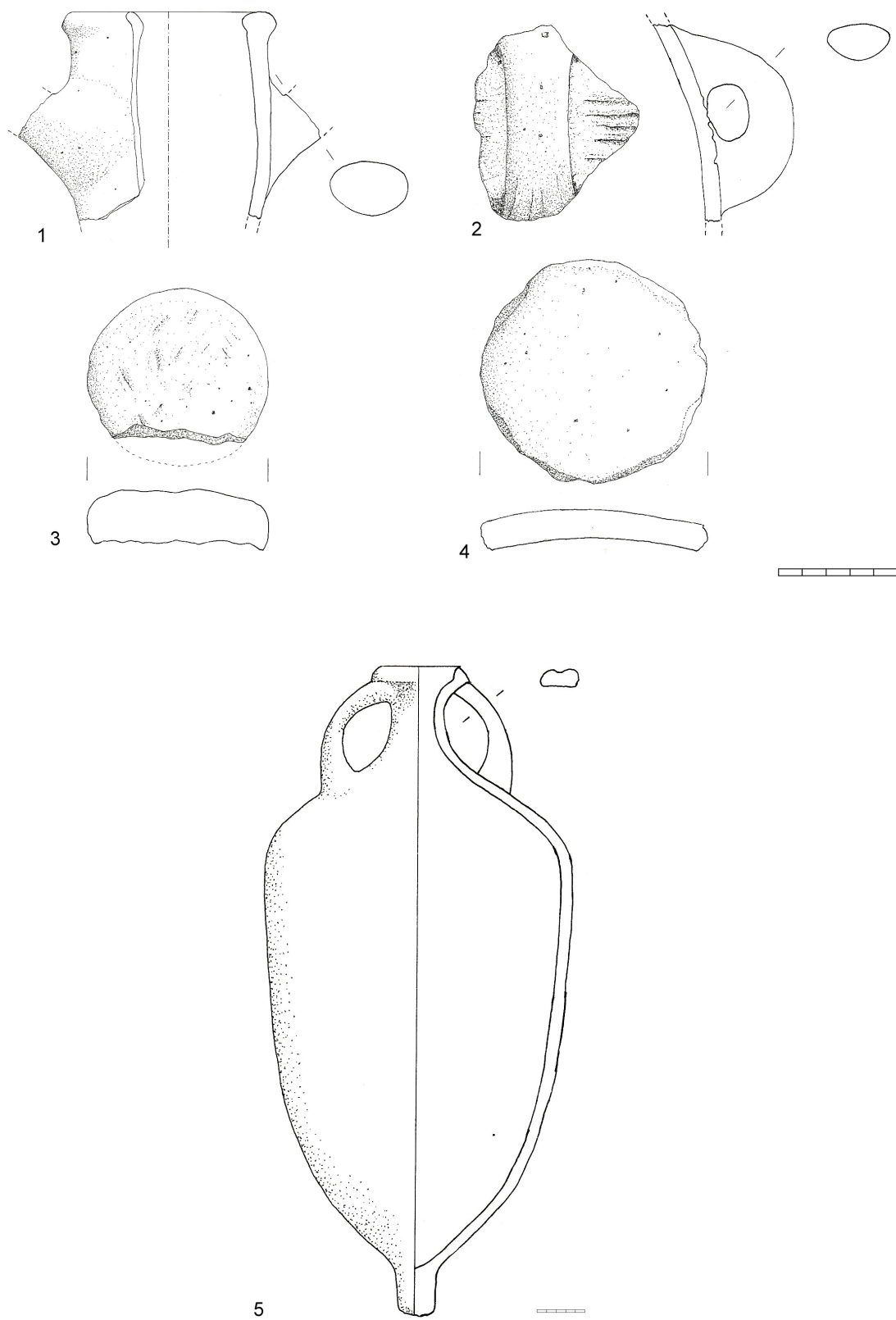

Tabla 9 Amfore i čepovi s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradio J. Višnjić)
Plate 9 Amphorae and lids from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić)

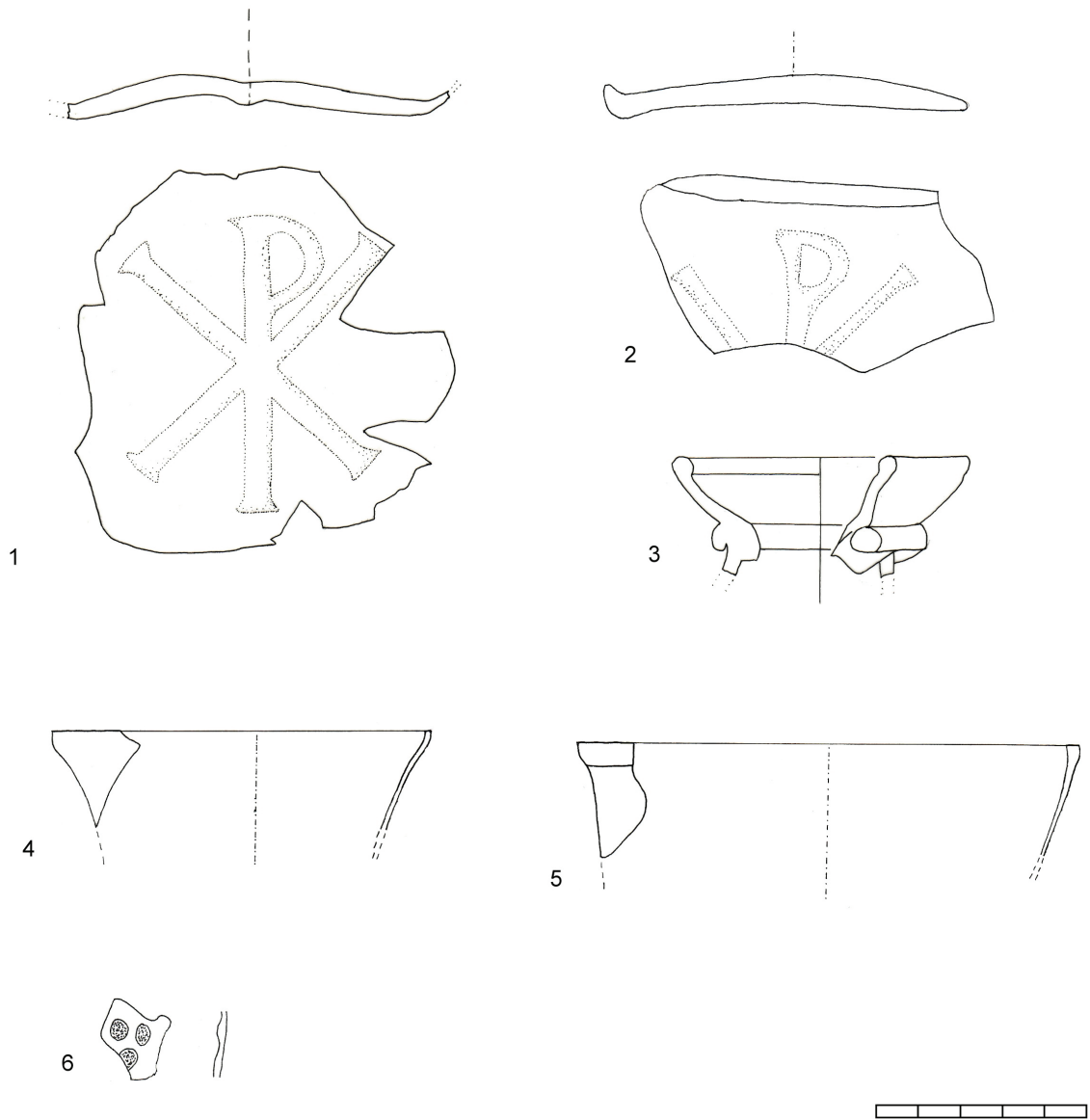

Tabla 10 Stakleni nalazi s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradili I. Pleština, M. Čurković)

Plate 10 Glass finds from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by I. Pleština and M. Čurković)

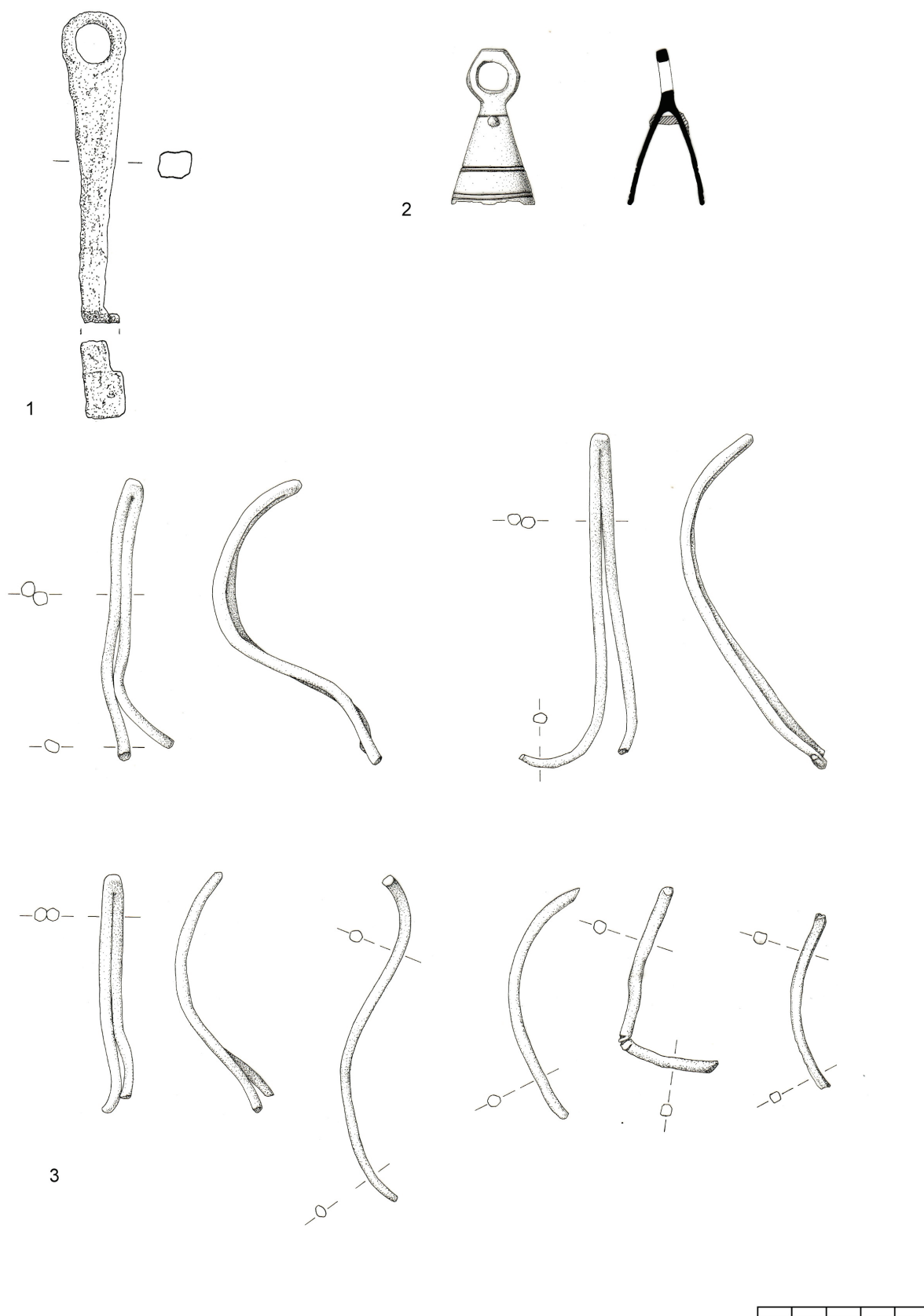

Tabla 11 Metalni nalazi s nalazišta u Uvali Marić (dokumentacija HRZ-a, izradili J. Višnjić, M. Čurković)
Plate 11 Metal finds from the Marić Bay site (HRZ documentation, drawing by J. Višnjić and M. Čurković)

Literatura

- ATLANTE I – *Atlante delle forme ceramiche I. Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Medio e tardo impero)*, Roma, 1981.
- ATLANTE II – *Atlante delle forme ceramiche II. Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Tardo ellenismo e primo impero)*, Roma, 1985.
- BEKIĆ, L. 1998 – Tri manje privatne zbirke iz Garduna, *Opuscula archaeologica* 22, Zagreb, 1988, 233-242
- BEKIĆ, L., VIŠNJIĆ, J. 2008 – Južni dio antičke nekropole na položaju Sv. Marko – Baška, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb, 2008, 209-257
- BEKIĆ, L. 2009 – Gruba antička keramika. U: *Tarsatički principij – Kasnoantičko vojno zapovjedništvo / Principia at Tarsatica – Late Roman Headquarters* (ur. Luka Bekić, Nikolina Radić-Štivic), Rijeka, 2009. 99-120
- BEKIĆ, L. U TISKU – Gruba antička i ranosrednjovjekovna keramika, u: VIŠNJIĆ, J. *Pul Vele crikve I*, Rijeka
- BENUSSI, B. 1928 – Dalle annotazioni di Alberto Puschi per la Carta archeologica dell'Istria, *Archeografo Triestino*, 42, Trieste, 1928, 243-282
- BIERBRAUER, V. 1987 – Invillino–Ibligo in Friaul–I. Die römische Siedlung und das spätantik-frühmittelalterliche Castrum. 2 Bände, München, 1987.
- BONIFAY, M. 2004 – *Etudes sur la céramique romain tardive d'Afrique*, Bar International Series 1301, Oxford, 2004.
- BOŽIČ, D. 2005 – *Die spätromischen Hortfunde von der Gora oberhalb von Polhov Gradec*, *Arheološki vestnik* 56, Ljubljana, 2005, 293-368
- BROGLIOLO, G.P., GELICHI, S. 1998 – La ceramica comune in Italia settentrionale tra IV e VII secolo, U: *Ceramica in Italia: VI–VII secolo* (Sagui, L.), vol. 1, Firenze, 1998. 209-226
- BRUCK, G. 1961 – *Die Spätromische Kupferprägung*, Graz, 1961.
- BRUKNER, O. 1981 – *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*, Beograd, 1981.
- BULJEVIĆ, Z. 1994 – *Artes minores – Kasnoantičko staklo*, Salona christiana, Split, 1994., 258-264
- CAMBI, N. 2002 – *Antika*, Zagreb, 2002.
- CARAVALE, A., TOFFOLETTI, I. 1997 – *Anfore antiche. Conoscerle e identificarle*, Formello, 1997.
- CIARROCCHI B., COLETTI C.M., MARTIN A., PAROLI L., PAVOLINI C. (1998), *Ceramica comune tardoantica da Ostia e Porto (V-VII secolo)*, u: SAGUI, L., *Ceramica in Italia: VI-VII secolo. Atti del convegno in onore di John W. Hayes, Roma, 11-13 maggio 1995*, Firenze, 383-420
- ČARGO, B. 2002 – Ključevi i lokoti, *Longae Saloniae I I II*, Split, 2002, I 59-559, II 223-225
- ČIMIN, R. 2007, Metalni nalazi, Krvavići – Boškina, *Zaštitna arheologija na magistralnom plinovodu Pula – Karlovac*, Zagreb, 2007, 128-132
- FADIĆ, I. 1999 – Žigovi kriptograma i križa na dnu kvadratičnih staklenih vrčeva, *Opuscula archaeologica* 23-24, Zagreb, 185-194
- GANDOLFI, Ceramiche fini di importazione di VI-VII secolo in Liguria. L'esempio di Ventimiglia, Albenga e Luni, (1998) u: SAGUI, L., *Ceramica in Italia: VI-VII secolo. Atti del convegno in onore di John W. Hayes, Roma, 11-13 maggio 1995*, Firenze, 383-420
- GIRARDI-JURKIĆ, V., DŽIN, K. 2003 – Sjaj antičkih nekropola Istre. *Monografije i Katalozi Pula*, 13, 2003.
- GLUŠČEVIĆ, S. 1996/1997., Ranokršćanski simboli na keramičkim i staklenim predmetima u Liburniji, *Diadora* 18/19, Zadar 1997., 243-274.
- GNIRS, A. 1901 – Römische Ansiedlungen in der Gegend zwischen Pola und Rovigno, *Mitteilungen der Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Denkmalpflege*, 27, Wien, 1901., 83-86
- GNIRS, A. 1924 – Beispiele der antiken Wasserversorgung aus dem istrischen Karstlande, *Strena Buliciana*, Zagreb, 1924., 129-150
- HAYES, J. W. 1972 – *Late roman pottery*, London, 1972.

- ISINGS, C. 1957 – *Roman glass from dated finds*, Archaeologica Traiectina II, Groningen – Djakarta, 1957.
- ISTENIČ, J., SCHNEIDER, G. 2000 – Aegean cooking ware in the eastern Adriatic, *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta* 36, Abingdon, 2000.
- ISTENIČ, J., DASZKIEWICZ, M., SCHNEIDER, G. 2003 – Local production of the pottery and clay lamps at Emona (Italia, Regio x), *RCRFCActa*, 38, 2003.
- JANEŠ, A. 2009, *Antički stakleni nalazi*, U: *Tarsatički principij – Kasnoantičko vojno zapovjedništvo/Principia at Tarsatica – Late Roman Headquarters* (ur. Luka Bekić, Nikolina Radić-Štivić), Rijeka, 2009., 229 – 244
- JURKIĆ, V. 1979 – Scavi in una parte della villa rustica romana a Cervera Porto presso Parenzo (I), campagne 1976-1978, *Atti del Centro di ricerche storiche*, 9, Rovinj, 1979., 263-298
- JURKIĆ, V. 1981 – Građevinski kontinuitet rimskih gospodarskih vila u zapadnoj Istri od antike do bizantskog doba, *Histria Historica*, 4/2, Pula, 1981., 77-105
- KEAY, S. J. 1984 – *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean. A typology and economy study: the Catalan evidence*, Bar Internacional Series 196 (i), Oxford, 1984.
- LAMBOGLIA, N. 1958 – Nuove osservazioni sulla „terra sigilata chiara“ (tipi A e B), *Rivista di studi Liguri*, 3-4, XXIV, Bordighera, 1958., 257-330
- MARUŠIĆ, B. 1973 – Neki problemi kasnoantičke i bizantske Istre u svjetlu arheoloških izvora, *Jadranski zbornik*, 9, Pula – Rijeka, 1973-1975., 335-350
- MARUŠIĆ, B. 1986 – Prilog poznavanju kasnoantičkog Nezakcija, *Starohrvatska prosvjeta* 16, 1986., 51-76
- MARUŠIĆ, B. et alii. 1995 – Istra i sjevernojadranski prostor u ranom srednjem vijeku. Materijalna kultura 7.-11. stoljeća. Monografije i katalozi Arheološkog muzeja Istre u Puli 4, Pula, 1995.
- MATIJAŠIĆ, R. 1983 – Cronografia dei bolli laterizi della figulina Pansiana nelle regioni Adriatiche, *Mélanges de l'École Française de Rome*, Roma, 1983., 961-995
- MATIJAŠIĆ, R. 1985 – Radionički žigovi na antičkim opekama zbirke Arheološkog muzeja Istre, *Jadranski zbornik*, 12, Pula – Rijeka, 1985., 961-995
- MATIJAŠIĆ, R. 1988 – *Ageri antičkih kolonija Pole i Parentium*, Latina et Graeca, Radovi, knj. VI, Zagreb, 1988.
- MATIJAŠIĆ, R. 1998 – *Gospodarstvo antičke Istre*, Povijest Istre, knj. 4, Pula, 1998.
- MATIJAŠIĆ, R. 2000 – Gospodarstvo rimske rustične vile u Istri, *Annales*, 10, Koper, 2000., 457-470
- MARDEŠIĆ, J. 1994 – *Artes minores. Glinene svjetiljke*, Salona christiana, Split, 1994., 271-278
- MENZEL, H. 1954 – *Antike Lampen im Römisch-Germanischen Zentralmuseum zu Mainz*. Mainz, 1954.
- MLAKAR, Š. 1956 – Muzejsko-konzervatorski radovi na otočju Brioni, *Muzeji* 11-12, 1956., 12-42
- MÜLLER, R. 1982 – A mezőgazdasági vaseszközök fejlődése magyarországon a késővaskortól a törökkor végéig, *Zalai Gyűjtemény* 19, Zalaegerszeg, 1982.
- PEACOCK, D. P. S., WILLIAMS, D. F. 1986 – *Amphorae and the roman economy*, New York, 1986.
- PERCAN, T. 2009 – Antička fina keramika, U: *Tarsatički principij – Kasnoantičko vojno zapovjedništvo / Principia at Tarsatica – Late Roman Headquarters* (ur. Luka Bekić, Nikolina Radić-Štivić), Rijeka, 2009., 69-98
- PETRU, S. 1969 – Rimski grobovi iz Dobove, Ribnice in Petrušnjje Vasi, *Rasprave SAZU* VI, Ljubljana, 1969.
- PETRU, S. 1972 – *Emonske nekropole*, Ljubljana, 1972.
- PINTARIĆ, T. 2007 – *Pronađeno vrijeme*, Velika Gorica 2007.
- PLESNIČAR-GEC, LJ. 1972 – *Severno emonsko grobišće*, Katalogi in monografije 8, Ljubljana, 1972.
- PLESNIČAR-GEC, LJ. 1977 – *Keramika emonskih nekropol*. Ljubljana, 1977.
- SCHIAVUZZI, B. 1908 – Attraverso l'agro colonico di Pola, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*, 24, Parenzo, 1908., 91-171
- STARAC, R. 1994 – Rezultati najnovijih arheoloških istraživanja obavljenih na području Lovranštine, Moščeništine i Brseštine, *Liburnijske teme. Brseć i Brsećina*, Opatija, 1994., 10-29

- VERROCCHIO, V. 1998 – Ceramiche dalla Val Pescara, SEGUI, L., *Ceramica in Italia: VI–VII secolo*, vol. 2, Firenze
- VERŠNIK, N. 2009 – Gradišče nad Bašljem v luči drobnih svakdanjih predmetov in nakita. Magistrsko delo, Koper, 2009.
- VIDRIH PERKO, V. 1992 – Afriška sigilata v Emoni, *Arheološki vestnik*, 43, Ljubljana, 1992., 93-104
- VIKIĆ-BELANČIĆ, B. 1976 – *Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu*, Zagreb, 1976.
- VIŠNJIĆ, J. 2009 – Antički metalni nalazi, U: *Tarsatički principij – Kasnoantičko vojno zapovjedništvo / Principia at Tarsatica – Late Roman Headquarters* (ur. Luka Bekić, Nikolina Radić-Štivić), Rijeka, 2009., 153-182
- VIŠNJIĆ, J. u tisku – Povijesni okvir, Pul Vele crikve
- VOLPE, G., CASAVOLA, L., D'ALOIA, F., PIETROPAOLO, L., (1998), *Le ceramiche tardoantiche della villa di Agnuli* (Mattinata, FG), u: SAGUI, L., *Ceramica in Italia: VI-VII secolo. Atti del convegno in onore di John W. Hayes, Roma, 11-13 maggio 1995*, Firenze,
- WARD, J. 1911 – *Roman Era in Britain*, London, 1911.

Summary

Josip Višnjić, Luka Bekić, Ivica Pleština

ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN THE TERRITORY OF THE ROMAN OIL FACTORY IN MARIĆ BAY (PORTO MARRICIO) NEAR BARBARIGA

An early imperial agricultural estate – sanctuary of late Roman population

In 2008, archaeologists of the Croatian Conservation Institute dug exploratory archaeological test pits in Marić Bay near Barbariga. The area surveyed encompassed the terrain to the north and west of the previously known, but still unexplored, complex of a Roman oil factory. The goal of the exploration was to collect information on whether there are any architectonic or other archaeological finds in the area designated for tourist development. Thus, the competent authorities and the investor could assess realistically the possibility of designing and constructing a tourist complex. The location of the oil factory had been known even before the survey, so the land designated for the development of tourist facilities did not encompass the zone of the oil-factory complex. What was still unknown, however, was the plateau to the north and west of the oil factory.

The exploration began with the discovery of the most prominent western wall of the oil factory, which was used as an orientation point for all other test pits. During the works, it was established that a wall surrounded the factory premises and closed the courtyard on the western side. In the north-western corner of the yard, there was a small building used for storage. The plateaus to the north and west of the central part of the complex were enclosed by drywalls. In view of the known character of the site, before the exploration began, one could expect to find remains of life in the classical period of Roman rustic villas, but the uncovered finds offered a very different

picture of what life was like in this locality. Only a small number of movable finds testify to the way in which the site functioned in the early imperial period, while most finds can be dated to the period between the 4th and 6th c. The position of the test pits – none of them located in the central part of the complex – certainly played a role in the ratio of early imperial to late Roman finds, but, more importantly, it confirmed that one of the rustic villas was in use as late as the early Middle Ages. The late Roman population of Marić Bay produced their own food, but, in addition, they also imported food items, primarily from the North African territory, which was the strongest production centre of the time. On top of food items, luxury ware and amphorae were also imported from there. Certain products were arriving from other parts of the Empire, too: for example, from Germania, Lusitania and the Middle East. Local manufacturing is confirmed by finds relating to animal husbandry and fishing, as well as the numerous fragments of coarse ware. Their dating was corroborated by the discovery of three Roman copper coins, while the presence of the Christian cult on the site was proven by two bottoms of square bottles made of greenish glass, bearing identical Christograms in the form of the mirror-image of letters 'P' and 'X'.

KEYWORDS: *Marić Bay, late classical antiquity, pottery, amphorae, villa rustica, drywalls*